

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY
V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra kriminální policie

Využitelnost informací zabezpečených
zpravodajskými službami České republiky v různých
typech právního procesu

DIPLOMOVÁ PRÁCE

*Usability of informations provided by the intelligence services of the
Czech Republic in various types of legal proceedings*

MASTER THESIS

VEDOUCÍ PRÁCE

doc. JUDr. Ladislav POKORNÝ, Ph.D.

AUTOR PRÁCE

Bc. Tomáš Kraft

PRAHA

2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Ve Praze dne 15. 3. 2022

Bc. Tomáš Kraft

Anotace

Tato diplomová práce se věnuje tématu: Využitelnost informací zabezpečených zpravodajskými službami České republiky v různých typech právního procesu. Celá práce je koncipovaná primárně teoreticky a popisuje danou problematiku s použitím metod analýzy, dedukce a srovnání. První kapitola této práce popisuje některé základní pojmy, které jsou v práci používány. Druhá kapitola popisuje zpravodajské služby České republiky, principy jejich činnosti, jejich kontrolu a nakonec adresáty jejich informací. Třetí kapitola se zabývá využitelností získaných informací v trestním řízení. Čtvrtá kapitola se zabývá využitelností získaných informací ve správním řízení. V páté kapitole se využitelnost těchto informací srovnává se zahraniční právní úpravou. Kapitulu 6 tvoří návrhy de lege ferenda.

Klíčová slova

Zpravodajské služby * Zpravodajské informace * Trestní řízení * Důkaz * Správní řízení * Využitelnost informací * Ochrana utajovaných informací

Annotation

This master thesis deals with the topic: The usability of information provided by the intelligence services of the Czech Republic in various types of legal proceedings. The whole thesis is designed primarily in theory and describes the issue using methods of analysis, deduction and comparison. The first chapter of this thesis describes some basic terms that are used in the work. The second chapter describes the intelligence services of the Czech Republic, the principles of their activities, their control and finally the addressees of their information. The third chapter deals with the usability of their information in criminal proceedings. The fourth chapter deals with the usability of their information in administrative proceedings. In the fifth chapter, the usability of this information is compared with foreign legislation. Chapter 6 consists of proposals de lege ferenda.

Keywords

Intelligence services * Intelligence information * Criminal proceedings * Evidence * Administrative proceedings * Usability of information * Protection of classified information

Obsah

Úvod.....	6
1.0 Vymezení některých základních pojmů	7
1.1 Zpravodajské služby	7
1.2 Zpravodajské prostředky	7
1.3 Utajovaná informace.....	8
1.4 Operativní informace	8
1.5 Důkaz	9
1.6 Důkazní prostředek	9
1.7 Trestní řízení	9
1.8 Správní řízení	10
2.0 Zpravodajské služby ČR	10
2.1 Principy činnosti zpravodajských služeb.....	12
2.2 Bezpečnostní informační služba	14
2.3 Úřad pro zahraniční styky a informace	16
2.4 Vojenské zpravodajství.....	16
2.5 Kontrola zpravodajských služeb	17
2.6 Získávání informací zpravodajskými službami.....	19
2.7 Adresáti informací ze zpravodajských služeb	21
3.0 Možnosti využití získaných informací v trestním řízení	24
3.1 Dokazování v trestním řízení	25
3.2 Důkazní použití odposlechu pořízeného zpravodajskými službami	29
3.2.1 Audit národní bezpečnosti.....	30
3.2.2 Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I ÚS 3038/07	32
3.2.3 Novela trestního řádu ze dne 4. 11. 2019	35
3.2.4 Limity a rizika spojená s důkazním použitím zpravodajských informací	36
4.0 Možnosti využití získaných informací ve správním řízení.....	37
4.1 Bezpečnostní řízení	38
4.2 Řízení o udělení mezinárodní ochrany	41
4.3 Řízení o udělení státního občanství	45
4.3.1 Podmínky udělení státního občanství	46
4.4 Využitelnost zpravodajských informací ve správním řízení podle dalších zákonů.....	49
4.4.1 Zákon o zahraničním obchodu s vojenským materiálem.....	49

4.4.2 Zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví	51
4.4.3 Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky .	52
4.4.4 Zákon č. 594/2004 Sb., jímž se provádí režim Evropských společenství pro kontrolu vývozu zboží a technologií dvojího užití	53
5.0 Komparace se zahraničními právními úpravami	54
5.1 Slovenská republika	54
5.2 Zpravodajské služby světa typu law enforcement	55
6.0 Návrhy de lege ferenda	56
Závěr	58
Seznam použité literatury	59
Seznam zkratk	62

Úvod

Téma své diplomové práce jsem si zvolil prostřednictvím studijního informačního systému v době, kdy už nebylo mnoho témat na výběr. Stál jsem tak před velkým dilematem, jestli si práci ulehčit a vybrat si téma z problematiky managementu, ve kterém jsem psal svou bakalářskou práci, nebo si vybrat podstatně složitější téma diplomové práce a pomocí něho si rozšířit znalosti. Nakonec jsem zvolil druhou možnost a vybral si téma: Využitelnost informací zabezpečených zpravodajskými službami České republiky v různých typech právního procesu. Ačkoliv studuji na fakultě bezpečnostního managementu a o právní problematice toho vím podstatně méně než kolegové z fakulty bezpečnostně právní, tak mě problematika zpravodajských služeb zaujala natolik, že jsem si toto téma musel zvolit. Mým osobním cílem této práce je rozšíření mých znalostí jednak v oblasti zpravodajských služeb, které mě velmi zajímají, ale i částečně v oblasti trestního práva, které se mi po dobu mého studia vyhýbalo.

Problematika zpravodajských služeb je přinejmenším velmi zajímavá a já osobně jsem zpravodajské služby vždy považoval za klíčové v oblasti potírání závažných zločinů. Nikdy jsem ale nepřemýšlel nad tím, do jaké míry mohou být jimi získané informace využity. Právě tímto problémem se budu zabývat v mé diplomové práci. Mým cílem je zhodnotit využitelnost informací získaných zpravodajskými službami ČR se zaměřením na trestní i správní řízení.

Na závěr se na základě doporučení vedoucího mé diplomové práce doc. JUDr. Ladislava Pokorného, Ph.D. pokusím formulovat návrhy typu *de lege ferenda*, které budou mít za cíl objasnit můj vlastní laický postoj k současné právní úpravě v této oblasti.

1.0 Vymezení některých základních pojmů

V této práci jsou použity určité termíny, které je vhodné nejprve definovat, aby bylo i laikům, kteří se mohou k této práci dostat a mezi něž lze v této počáteční fázi zařadit i mě jakožto autora práce, jasné pojetí či ukotvení těchto termínů.

1.1 Zpravodajské služby

Jsou to státní orgány pro získávání, shromažďování a vyhodnocování informací důležitých pro ochranu ústavního zřízení, významných ekonomických zájmů, bezpečnost a obranu ČR.¹

1.2 Zpravodajské prostředky

Tyto prostředky jsou uvedeny v zákoně č. 154/1994 Sb., o BIS, a také v zákoně č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství v obou případech shodně umístěny a vymezeny v § 7. Jsou jimi:

- a) **Zpravodajská technika** – technické prostředky a zařízení, zejména elektrické, fototechnické, chemické, fyzikálně-chemické, radiotechnické, optické mechanické anebo jejich soubory.
- b) **Krycí prostředky a krycí doklady** – slouží k utajení skutečné totožnosti příslušníka nebo jeho příslušnosti k BIS/VZ nebo k utajení skutečných zájmů nebo objektů BIS/VZ. V obou případech se jedná o entity vydávané danou zpravodajskou službou.²
- c) **Sledování** – rozumí se jím získávání poznatků o osobách a věcech prováděné utajovaným způsobem technickými nebo jinými prostředky.³

Autor odborného komentáře k výše uvedeným zákonům má jisté praktické výhrady ke všem uvedeným definicím. U zpravodajské techniky se nejedná ani tak o uvedenou definici, jako o podmínky použití zpravodajské techniky. V případě

¹ Zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách ČR.

² Zákon č. 154/1994 Sb., o BIS.

³ Zákon č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství.

krycích prostředků a krycích dokladů poukazuje na fakt, že zákonodárce se omezil pouze na takové doklady a prostředky, při kterých je zapotřebí vložit uvedené informace i do příslušných informačních systémů. Zákonodárce svou definicí poskytuje výše zmíněným zpravodajským službám jakési právní okénko, ve kterém je v podstatě možné vytvořit úplnou krycí identitu, jež je následně používána dle potřeby. Definice sledování je podle autora odborného komentáře příliš obecná, protože by zahrnovala veškerou zpravodajskou činnost. Autor zde výstižně použil právní rčení „omnis definitio in iure periculosa est“ – Každá definice v právu je nebezpečná.⁴

1.3 Utajovaná informace

Utajovaná informace je informace v jakékoliv podobě zaznamenaná na jakémkoliv nosiči, jejíž vyjádření nebo zneužití může způsobit újmu zájmu České republiky nebo může být pro tento zájem nevýhodné, a která je uvedena v seznamu utajovaných informací.⁵

1.4 Operativní informace

Terminologický slovník definuje tento pojem jako informaci, která byla uvedena do kontextu a analyzována, aby bylo možné pochopit situaci a její možný vývoj.⁶ Vaško v odborné literatuře používá termín operativně taktická informace, kterou definuje jako zpravodajskou informaci získanou a zákonným způsobem poskytnutou orgánům činným v trestním řízení, který ji může využít při plánování úkonů a opatření a taktiky dalšího postupu.⁷

⁴ POKORNÝ, L., CHROBÁK, J., FLIEGEL, M. *Zákon o zpravodajských službách České republiky: Zákon o Bezpečnostní informační službě; Zákon o Vojenském zpravodajství: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-378-5. s. 72–84.

⁵ Zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací.

⁶ ČSN EN ISO 22300 - operativní informace - nlnorm.cz. [online]. Bezpečnost a odolnost – Slovník [cit. 16.12.2021]. Dostupné z: <https://www.nlnorm.cz/terminologicky-slovník/166744>

⁷ MICHÁLEK, L., POKORNÝ, L., STIERANKA, J., MARKO, M., VAŠKO, A. *Zpravodajské služby a zpravodajská činnost*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN: 978-80-7598-725-9. s. 192.

1.5 Důkaz

Je jím vše, co může přispět k objasnění věci, zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání. Každá ze stran může důkaz vyhledat, předložit nebo jeho provedení navrhnout.⁸

1.6 Důkazní prostředek

Přestože následující definice zní zpočátku poněkud zvláště, důkazní prostředek je v podstatě činnost orgánu činného v trestním řízení nebo oprávněné strany trestního řízení, která slouží k poznání skutečnosti, jež má být dokazováním zjištěna. Jde o nástroj, sloužící k získání poznatků o předmětu dokazování, tedy o nástroj, jehož prostřednictvím je tento poznatek získáván.⁹

1.7 Trestní řízení

Je v učebnici trestního práva definováno pouze jako řízení podle zákona č. 141/1961 Sb., Trestní řád, a zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Trestní řízení probíhá v několika stádiích, jejichž pořadí, charakter a účel stanoví výše zmíněný trestní řád. Trestní řád rozlišuje 5 stadií trestního řízení:

- 1) přípravné řízení trestní
- 2) předběžné projednání obžaloby,
- 3) hlavní líčení,
- 4) opravné řízení,
- 5) vykonávací řízení.

V těchto stádiích realizují svá práva a povinnosti orgány činné v trestním řízení.¹⁰

⁸ Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád.

⁹ Púry, F. In Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F. *Trestní řád. Komentář. I. díl. 4. vyd.* Praha: C.H.Beck, 2002, s. 575.

¹⁰ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo procesní. 2. aktualizované vydání.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-677-4. s. 292

1.8 Správní řízení

Je postup správního orgánu, jehož účelem je vydání rozhodnutí, kterým se v určité věci zakládají, mění nebo ruší práva anebo povinnosti jmenovitě určené osoby nebo kterým se v určité věci prohlašuje, že taková osoba práva anebo povinnosti má, anebo nemá.¹¹

2.0 Zpravodajské služby ČR

Česká republika má tři zpravodajské služby. Jsou jimi Bezpečnostní informační služba (BIS), Úřad pro zahraniční styky a informace (ÚZSI) a Vojenské zpravodajství (VZ). Jejich postavení je dáno zákonem č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách ČR, v § dva, který je uveden v kapitole č. 1 této práce.

Předmětem činnosti zpravodajských služeb je získávat, shromažďovat a vyhodnocovat informace důležité pro ochranu ústavního zřízení, významných ekonomických zájmů, bezpečnost a obranu ČR. Postup spočívající v provádění těchto činností se nazývá zpravodajský cyklus, jenž začíná identifikací informační potřeby, pokračuje získáváním informací a jejich vyhodnocováním a analyzováním a končí poskytnutím zpravodajské informace oprávněným zákonným adresátům. Účel existence zpravodajských služeb je stanoven společně pro všechny zpravodajské služby ČR, přestože každá z nich má odlišný obor působnosti, o kterém tato práce bude pojednávat zvlášť v rámci jednotlivých zpravodajských služeb. Zpravodajské služby jsou standardní součástí systému orgánů každého státu a jedním z atributů jeho suverenity, Českou republiku nevyjímaje. Zpravodajské služby předpovídají hrozby směřující proti národní bezpečnosti, předcházejí jim a poskytují oprávněným adresátům informace o nich, které jim umožňují adekvátně reagovat. Zpravodajské služby tak vytvářejí nepostradatelnou součást legitimní sebeobranu demokratického státu.¹²

¹¹ Zákon č. 500/2004 Sb., Správní řád.

¹² POKORNÝ, L., CHROBÁK, J., FLIEGEL, M. *Zákon o zpravodajských službách České republiky: Zákon o Bezpečnostní informační službě; Zákon o Vojenském zpravodajství: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-378-5. s. 3.

Zpravodajské služby jsou zdrojem kvalifikovaných podkladů pro tvorbu bezpečnostní politiky státu a zároveň zdrojem informací při průběžném zvládnání bezpečnostní situace v zemi. V České republice však zpravodajské služby, ač jsou státními orgány, nemají rozhodující pravomoci spojené s vydáváním aktů aplikace práva, kterými obecně státní orgány policejního typu disponují. Nesmějí například zatýkat nebo vyslýchat, dokonce ani zbraň, kterou jsou oprávněni držet a nosit, nesmějí použít jinak než v nutné obraně nebo v krajní nouzi, tedy stejně jako kterýkoliv jiný občan vlastnící zbrojní průkaz. Důležité je v této souvislosti zmínit, že činnost zpravodajských služeb není podmíněna trestným či protizákonným jednáním zájmového objektu, stačí, že jednání tohoto subjektu představuje hrozbu pro hodnoty, které jsou do působnosti ZS svěřeny zákonem. Primárním úkolem zpravodajských služeb je sběr informací, nikoliv prosazování práva a vyhodnocování právní a trestní odpovědnosti.

Zpravodajské služby tvoří univerzální model, protože jsou rozdílné svou působností, zaměřením, okruhem používaných prostředků či jiných kritérií. Na prvním místě uvedená působnost slouží jako základní kritérium klasifikace. Nejčastěji se používá dělení podle prvních dvou níže uvedených kritérií. ZS lze klasifikovat podle jejich působnosti takto:

- a) vnitřní a vnější služby podle své územní působnosti;
- b) civilní a vojenské služby podle své věcné působnosti;
- c) ústřední a resortní služby podle rozsahu své působnosti;
- d) služby all source a technické podle metody sběru informací.

V činnosti zpravodajských služeb demokratických zemí jsou uplatňovány tyto základní principy:

- princip podřízenosti ústavě a zákonům;
- princip vlastní bezpečnosti a utajení;
- princip nezbytné znalosti;
- princip efektivity;
- princip nezbytnosti;
- princip proporcionality;
- princip předběžné opatrnosti;

- princip ochrany dat.¹³

2.1 Principy činnosti zpravodajských služeb

První z nich a zřejmě i nejdůležitější je princip podřízenosti ústavě a zákonům, který znamená, že státní orgány mohou své pravomoci uplatňovat, jen pokud to dovolí zákon, tedy jen v případech, mezích a způsoby, které jsou zákonem dovoleny.¹⁴ Logika existence tohoto principu je zřejmá. Existuje proto, aby svou moc nemohl žádný státní orgán zneužít, a u zpravodajských služeb to platí dvojnásob, protože mají k dispozici prostředky, zdroje a informace, které by mohly být snadno zneužity.

Princip vlastní bezpečnosti a utajení je také důležitý. Zpravodajské služby jsou označovány jako „tajné“, protože základní činností je utajování konkrétních úkolů a osob, které je plní, a zároveň i způsobů a prostředků, kterým splnění svých úkolů dosahují. Zabývají se konvenčními i nekonvenčními hrozbami pro národní bezpečnost a utajení jejich činnosti jim poskytuje značnou taktickou i strategickou výhodu.¹⁵

Princip nezbytné znalosti (need to know) znamená, že ten, který ke své práci konkrétní informaci nepotřebuje, nesmí ji znát.¹⁶ Stručně to znamená, že i když jsou všichni zaměstnanci zpravodajských služeb držiteli osvědčení o přístupu k utajovaným informacím v různých stupních utajení (Přísně tajné, Tajné, Důvěrné, Vyhrazené), neznají a ani nesmí znát všechny informace spadající do kategorie jejich osvědčení. Tento princip slouží jako prvek sebeobranu proti případnému vyzrazení utajované informace.

¹³ MICHÁLEK, L., POKORNÝ, L., STIERANKA, J., MARKO, M., VAŠKO, A. *Zpravodajské služby a zpravodajská činnost*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN: 978-80-7598-725-9. s. 43.

¹⁴ Tamtéž. s. 43.

¹⁵ Tamtéž. s. 44.

¹⁶ Tamtéž. s. 45.

„Princip efektivity znamená, že přínos předpokládaný z činnosti zpravodajských služeb nesmí být nepřiměřený materiálním a finančním nákladům a riziku, jemuž by byl v důsledku své činnosti vystaven stát.“¹⁷

Princip nezbytnosti znamená, že zpravodajské služby musejí volit co nejvhodnější a nejefektivnější prostředky, to ale v rozsahu nezbytně nutném pro naplňování jejich úkolů.¹⁸

Princip proporcionality nastává tehdy, když proti sobě stojí dva různé chráněné zájmy či hodnoty státu. V tomto případě se jedná o ústavně chráněná základní práva a svobody a na straně druhé o zájem státu na zajištění bezpečnosti, odhalení a prevence kriminality. Kolize nastává v momentě, kdy zpravodajské služby potřebují použít zpravodajskou techniku. Tento princip je uplatněn primárně omezením oprávnění používat zpravodajskou techniku v oboru působnosti vymezeném zákonem. Zákon považuje určité činnosti za natolik závažné, že umožňuje omezení práv jedince.¹⁹

Princip předběžné opatrnosti spočívá ve včasném zjišťování možných hrozeb a zvažování nejhorších možných dopadů na národní bezpečnost. Je zde zvažována určitá míra ohrožení a jsou vytvářeny varovné prognózy, které jsou výstupem zpravodajských služeb.²⁰

Posledním principem je princip ochrany dat, který vyjadřuje nezbytnost chránit data před neoprávněným nakládáním. Také vyjadřuje požadavek na ukládání pouze nezbytně potřebných dat k plnění úkolů v nezbytném rozsahu a po nezbytně dlouhou dobu.²¹ Ochrana utajovaných informací je upravena v zákoně č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací. Jedná se konkrétně o:

- Personální bezpečnost;
- Průmyslovou bezpečnost;
- Administrativní bezpečnost;

¹⁷ MICHÁLEK, L., POKORNÝ, L., STIERANKA, J., MARKO, M., VAŠKO, A. Zpravodajské služby a zpravodajská činnost. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN: 978-80-7598-725-9. s. 45–46.

¹⁸ Tamtéž. s. 46.

¹⁹ Tamtéž. s. 46.

²⁰ Tamtéž. s. 47.

²¹ Tamtéž. s. 47.

- Fyzickou bezpečnost;
- Bezpečnost informačních a komunikačních systémů;
- Kryptografickou ochranu.²²

2.2 Bezpečnostní informační služba

Podle zákona ze dne 7. července 1994 č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, byla zřízena tato služba jako ozbrojená zpravodajská služba České republiky. Postavení a působnost BIS a její spolupráci s ostatními zpravodajskými službami ČR upravuje zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách ČR.²³

Postavení BIS je tedy civilní zpravodajskou službou s vnitřní působností (kontrarozvědkou).

Působnost BIS je stanovena v § 5 zákona o BIS takto:

„Bezpečnostní informační služba zabezpečuje informace

- a) o záměrech a činnostech namířených proti demokratickým základům, svrchovanosti a územní celistvosti České republiky,
- b) o zpravodajských službách cizí moci,
- c) o činnostech ohrožujících státní a služební tajemství,
- d) o činnostech, jejichž důsledky mohou ohrozit bezpečnost nebo významné ekonomické zájmy České republiky,
- e) týkající se organizovaného zločinu a terorismu.“²⁴

BIS mimo jiné provádí výcvik a zdokonalování odborné způsobilosti řidičů služebních vozidel BIS, z nichž mnohé mají speciální charakter vhodný pro použití v rámci činností BIS (např.: sledování). BIS stejně jako všechny ostatní

²² Zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací.

²³ Zákon č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě.

²⁴ Zákon č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě.

zpravodajské služby plní také úkoly i podle zákona o ochraně utajovaných informací.²⁵

Spolupráce zpravodajských služeb je řešena § 9 zákona o zpravodajských službách, a to tak, že zpravodajské služby navzájem spolupracují na základě dohod uzavíraných se souhlasem vlády. Dohody o spolupráci tohoto typu jsou meziresortními dohodami, tedy mezi státními orgány, takže nemají charakter veřejnoprávních smluv. Tyto dohody mají zejména praktický smysl, jímž se písemně zachytí konkrétní pravidla spolupráce. Zejména se jedná o pravidla komunikace a způsob komunikace (tedy konkrétní komunikační kanály), lhůty pro reakce, pravidla pro využití materiálového zabezpečení atd. Obdobným způsobem, přestože prakticky poněkud komplikovanějším, mohou zpravodajské služby komunikovat i se zpravodajskými službami cizí moci. Je samozřejmé, že i tuto spolupráci schvaluje vláda. Přestože zákon tuto spolupráci i daný souhlas nedefinuje blíže, v praxi vláda schvaluje spolupráci s každou jednotlivou zpravodajskou službou cizí moci zvlášť a svůj souhlas může kdykoliv odejmout. České zpravodajské služby logicky komunikují zejména se zpravodajskými službami těch států, se kterými je ČR ve vojenském spojení (NATO).²⁶

V čele BIS stojí v současné době plk. Ing. Michal Koudelka, který zastává post ředitele. „Ředitele Bezpečnostní informační služby jmenuje po projednání ve výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR příslušném ve věcech bezpečnosti vláda. Z výkonu své funkce je ředitel Bezpečnostní informační služby odpovědný vládě, která ho též odvolává.“²⁷

BIS má samostatný rozpočet. To znamená, že její příjmy a výdaje tvoří samostatnou kapitolu státního rozpočtu, což je ojedinělý případ mezi zpravodajskými službami České republiky.

²⁵ MICHÁLEK, L., POKORNÝ, L., STIERANKA, J., MARKO, M., VAŠKO, A. *Zpravodajské služby a zpravodajská činnost*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN: 978-80-7598-725-9. s. 116–117.

²⁶ POKORNÝ, L., CHROBÁK, J., FLIEGEL, M. *Zákon o zpravodajských službách České republiky: Zákon o Bezpečnostní informační službě; Zákon o Vojenském zpravodajství: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-378-5. s. 22–23.

²⁷ Zákon č. 153/1994 Sb. o zpravodajských službách ČR.

Protože je BIS zřízena jako ozbrojená zpravodajská služba, řídí se také zákonem č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů.

2.3 Úřad pro zahraniční styky a informace

ÚZSI je civilní zpravodajskou službou České republiky s vnější působností (rozvědkou) a jako jediná zpravodajská služba nemá svůj vlastní zákon, a tudíž jsou její postavení a působnost vymezeny v zákoně č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách ČR.

Působnost ÚZSI je stanovena na stejném místě jako působnost BIS, tedy v § 5 výše zmíněného zákona takto:

„Úřad pro zahraniční styky a informace zabezpečuje informace mající původ v zahraničí, důležité pro bezpečnost a ochranu zahraničně politických a ekonomických zájmů České republiky.“²⁸ ÚZSI stejně jako všechny ostatní zpravodajské služby ČR plní také další úkoly, pokud tak stanoví zvláštní zákon (např. zákon o ochraně utajovaných informací.) nebo mezinárodní smlouva, jíž je ČR vázána.

Na rozdíl od BIS nemá samostatnou rozpočtovou kapitolu, protože jeho rozpočet je součástí kapitoly Ministerstva vnitra. Ředitel ÚZSI je ze své funkce odpovědný ministrovi vnitra, který ho jmenuje a odvolává se souhlasem vlády.²⁹ Ředitelem je v současné době brig. gen. Mgr. Marek Šimandl, MPA, který byl jmenován do generálské hodnosti 8. 5. 2021.

2.4 Vojské zpravodajství

Vojské zpravodajství je, jak je z názvu patrné, vojskou zpravodajskou službou České republiky s vnitřní, ale i vnější působností (kontrarozvědka i rozvědka).

²⁸ Zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách ČR.

²⁹ MICHÁLEK, L., POKORNÝ, L., STIERANKA, J., MARKO, M., VAŠKO, A. *Zpravodajské služby a zpravodajská činnost*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN: 978-80-7598-725-9. s. 116.

„Vojenské zpravodajství zabezpečuje informace

- a) mající původ v zahraničí, důležité pro obranu a bezpečnost České republiky,
- b) o zpravodajských službách cizí moci v oblasti obrany,
- c) o záměrech a činnostech namířených proti zabezpečování obrany České republiky,
- d) o záměrech a činnostech ohrožujících utajované skutečnosti v oblasti obrany České republiky.“³⁰

Ředitel VZ je jmenován obdobně jako ředitel ÚZSI, tedy příslušným ministrem se souhlasem vlády. V tomto případě se samozřejmě jedná o ministra obrany a je zde podobnost s BIS, protože toto jmenování musí být nejprve projednáno ve výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR příslušném ve věcech bezpečnosti. Ředitel VZ je z výkonu své funkce odpovědný ministru obrany, který ho též se souhlasem vlády odvolává. Ředitelem Vojenského zpravodajství je v současné době genmjr. Ing. Jan Beroun, který byl do své současné hodnosti jmenován 27. 10. 2020. VZ je zřízeno vlastním zákonem č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství, ale nemá svoji vlastní rozpočtovou kapitolu. Jeho rozpočet je součástí kapitoly Ministerstva obrany.³¹

2.5 Kontrola zpravodajských služeb

Kontrola zpravodajských služeb je významný předpoklad pro jejich řádné fungování, zejména pro zachování principu podřízenosti ústavě a zákonům, ale také principu efektivity. Oba tyto principy jsou uvedeny v kapitole 2.1 této práce. Kontrole zpravodajských služeb je v právní teorii i legislativní praxi věnována značná pozornost. Důvod této pozornosti je zřejmý, protože kontrola předchází možnosti zneužití získaných informací, jimiž v rámci své působnosti disponují, ve svůj vlastní prospěch.³² Také historicky je v České republice zakořeněna určitá nedůvěra ke zpravodajským službám, které v nedemokratických režimech

³⁰ Zákon č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství

³¹ MICHÁLEK, L., POKORNÝ, L., STIERANKA, J., MARKO, M., VAŠKO, A. *Zpravodajské služby a zpravodajská činnost*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN: 978-80-7598-725-9. s. 116.

³² Tamtéž. s. 69.

zneužívaly svých pravomocí a byly nástrojem potlačování demokratických projevů.

Ve všech zemích existuje vlastní výkonná kontrola vyplývající z hierarchie úřadů a také kontrola ze strany parlamentních orgánů. Obecně lze kontrolu rozdělit na kontrolu vnější, prováděnou orgány stojícími mimo zpravodajské služby, a kontrolu vnitřní, prováděnou jejich vlastními orgány. Vnitřní kontrolu vykonávají vnitřní orgány služeb, jejichž postavení je upraveno zvláště pro každou službu v jejím organizačním řádu. Jedná se o tyto typy orgánů vnitřní kontroly:

- orgány inspekce (kontrolují dodržování právních předpisů a vnitřních předpisů služeb),
- orgány vnitřní bezpečnosti (provádí bezpečnostní řízení uchazečů o zaměstnání, příslušníků a zaměstnanců),
- orgány interního auditu (kontrolují dodržování právních předpisů při hospodaření s veřejnými prostředky).

Vnější kontrola je prováděna:

- vládou,
- Poslaneckou sněmovnou,
- soudy,
- Orgánem nezávislé kontroly,
- případně veřejností a médii (v rámci svobodného přístupu k informacím).³³

V České republice je kontrola právně ukotvena v zákoně č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách ČR v § 12 takto:

„(1) Činnost zpravodajských služeb podléhá kontrole vlády, Poslanecké sněmovny a Orgánu nezávislé kontroly zpravodajských služeb České republiky. Rozsah a způsob kontroly stanoví tento nebo zvláštní zákon.

(2) Poslanecká sněmovna vykonává kontrolu činnosti zpravodajských služeb prostřednictvím svých k tomuto účelu zřízených zvláštních kontrolních orgánů.

³³ MICHÁLEK, L., POKORNÝ, L., STIERANKA, J., MARKO, M., VAŠKO, A. *Zpravodajské služby a zpravodajská činnost*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN: 978-80-7598-725-9. s. 128.

(3) Orgán nezávislé kontroly vykonává na základě podnětu některého ze zvláštních kontrolních orgánů kontrolu zákonnosti činnosti zpravodajské služby v oboru její působnosti na území České republiky, včetně kontroly dodržování základních lidských práv a svobod.

(4) Kontrolní řád se na kontrolu prováděnou vládou zvláštními kontrolními orgány nebo orgánem nezávislé kontroly nepoužije.

(5) Zpravodajské služby uvedou v rámci zprávy o své činnosti podle § 8 odst. 1 také údaj o počtu případů poskytnutí informací podle § 11 odst. 2 a § 11a, ve kterých jsou zpravodajské služby činné, s uvedením jednotlivých oblastí působnosti zpravodajských služeb.³⁴

2.6 Získávání informací zpravodajskými službami

Hlavním úkolem zpravodajských služeb je získávání informací z oblastí, které jsou jim svěřeny do jejich působnosti. Obecně je možno dělit zdroje informací takto:

- Otevřené zdroje, tedy ty zdroje, které jsou veřejně dostupné komukoliv.
- Neveřejné zdroje, které jsou přístupné pouze oprávněným subjektům (např. údaje z různých registrů a evidencí vedené orgány veřejné správy).
- Specifické zdroje, které jsou specifické právě pro zpravodajské služby. Jedná se o zpravodajské prostředky používané BIS a VZ obecně popsané v kapitole 1.2 této práce, tedy o zpravodajskou techniku, krycí prostředky, krycí doklady a sledování.

Základní podmínkou použití zpravodajské techniky je zásah do základních lidských práv a svobod. Výčet těchto práv obsahuje Listina základních práv a svobod a jedná se o:

- Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí;
- Právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života;

³⁴ Zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách ČR.

- Nedotknutelnost obydlí;
- Listovní tajemství.

Je tedy nezbytné mít toto použití povoleno ze strany nezávislého soudce, a to konkrétně předsedy senátu vrchního soudu. K povolení použití této techniky je třeba také splňovat určité podmínky.

První podmínkou je platnost zásady subsidiarity. Ta znamená, že získání informace nelze dosáhnout jinak, protože by byly jiné způsoby neúčinné. Druhou podmínkou je zásada proporcionality, která je uplatněna omezením používání zpravodajské techniky pouze v oboru své působnosti. Také je zde podmínka časového omezení, protože použití zpravodajské techniky lze povolit jen na nezbytně nutnou dobu, nejdéle však na dobu čtyř měsíců.³⁵

Dalším specifickým prostředkem je použití osob jednajících ve prospěch BIS/VZ. Osobou jednající ve prospěch BIS/VZ se rozumí fyzická osoba starší 18 let, která dobrovolně a utajovaným způsobem poskytuje služby těmto zpravodajským službám při plnění jejich úkolů. Je logické, že tyto zpravodajské služby jsou povinny ochraňovat takovouto osobu před jejím vyjádřením a způsobením jí újmy na životě, zdraví, majetku, a dokonce i na cti, k níž by mohlo dojít v souvislosti s poskytováním jejích služeb. Je možné si zde povšimnout, že je vynechán Úřad pro zahraniční styky a informace. Důvod je ten, že na rozdíl od ostatních zpravodajských služeb ČR nemá svůj vlastní zákon. Specifické prostředky získávání informací jsou však upraveny právě ve vlastních zákonech o BIS a o VZ. V případě ÚZSI je situace poněkud odlišná. Zákon o zpravodajských službách umožňuje používat tyto prostředky pouze na území České republiky, a jestliže je to nezbytné pro plnění úkolů v jeho působnosti, což je poněkud problematické vzhledem k tomu, že ÚZSI zabezpečuje informace mající původ v zahraničí.³⁶

³⁵ MICHÁLEK, L., POKORNÝ, L., STIERANKA, J., MARKO, M., VAŠKO, A. *Zpravodajské služby a zpravodajská činnost*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN: 978-80-7598-725-9. s. 136–144.

³⁶ Tamtéž. s. 134–135.

2.7 Adresáti informací ze zpravodajských služeb

Samotný účel existence zpravodajských služeb je předávání zpráv, avšak zprávy zpravodajských služeb logicky nelze předávat komukoliv. Mají velmi úzký okruh adresátů, jimiž jsou výhradně vláda a prezident republiky. Podávání zpráv zpravodajskými službami je upraveno § 8 zákona o zpravodajských službách takto:³⁷

„(1) Zpravodajské služby podávají prezidentu republiky a vládě jednou za rok a kdykoliv o to požádají zprávy o své činnosti.

(2) Zpravodajské služby předávají prezidentu republiky, předsedovi vlády a příslušným členům vlády v případech zjištění, která nesnesou odkladu, informace bezprostředně.

(3) Zpravodajské služby předávají státním a policejním orgánům informace o zjištěních, která náleží do oboru jejich působnosti; to neplatí, jestliže by poskytnutí ohrozilo důležitý zájem sledovaný příslušnou zpravodajskou službou.

(4) Vláda a prezident republiky ukládají zpravodajským službám úkoly v mezích působnosti těchto služeb. Prezident republiky ukládá službám úkoly s vědomím vlády.

(5) Podávání zpráv, předávání informací a ukládání úkolů podle odstavců 1 až 4 se u Bezpečnostní informační služby uskutečňuje prostřednictvím ředitele této služby a u Úřadu pro zahraniční styky a informace a Vojenského zpravodajství prostřednictvím příslušných ministrů. Při předávání informací podle odstavců 2 a 3 se tak může stát jen s vědomím ředitele Bezpečnostní informační služby nebo příslušného ministra.“³⁸

³⁷ POKORNÝ, L., CHROBÁK, J., FLIEGEL, M. *Zákon o zpravodajských službách České republiky: Zákon o Bezpečnostní informační službě; Zákon o Vojenském zpravodajství: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-378-5. s. 18.

³⁸ Zákon č. 153/1994 Sb. o zpravodajských službách ČR.

Základním úkolem zpravodajských služeb je poskytování jimi zabezpečených informací oprávněným adresátům. Plní tak svou výlučnou informativní funkci. V prvních dvou odstavcích výše zmíněného § 8 zákona o zpravodajských službách plní svou roli jakožto zdroje kvalifikovaných podkladů pro tvorbu bezpečnostní politiky státu. Druhá role zpravodajských služeb je být zdrojem informací při průběžném zvládnutí bezpečnostní situace v zemi. Tato role je odvozena od třetího odstavce § 8 zákona o zpravodajských službách.

Vzhledem k tomu, že zpravodajské služby ČR nejsou orgánem činným v trestním řízení, protože Česká republika patří mezi země, kde platí zásadní oddělení informačních a exekutivních funkcí a pravomocí s absencí pravomocí policejního typu, nemají zpravodajské služby v podstatě ani jinou možnost než být zdrojem informací, které oprávnění adresáti používají jako podklady ke své rozhodující činnosti.³⁹

Pokud pomineme vládu a prezidenta republiky, kteří informace jim předkládané zpravodajskými službami používají jako kvalifikovaný zdroj pro tvorbu bezpečnostní politiky státu a mohou se tak podle nich rozhodovat v obecných, ale i velmi konkrétních bezpečnostních otázkách řešených v Poslanecké sněmovně, můžeme hovořit o dalších adresátech zpravodajských informací, jimiž jsou státní a policejní orgány.

Výraz „policejní orgán“ je třeba vykládat v obecném významu organizačních celků a součástí policie, ale také včetně policejních orgánů v postavení orgánů činných v trestním řízení. Smyslem třetího odstavce § 8 zákona o zpravodajských službách je umožnit předávání informací jiným orgánům veřejné moci, které mohou být využity v jejich působnosti v rámci jejich činnosti včetně činnosti rozhodovací.⁴⁰

Případné důkazní použití informací získaných zpravodajskými službami a limity jejich použití nejsou předmětem právní regulace činnosti zpravodajských služeb, ale příslušných procesních předpisů. V případě zjištění informací vedoucích

³⁹ MICHÁLEK, L., POKORNÝ, L., STIERANKA, J., MARKO, M., VAŠKO, A. *Zpravodajské služby a zpravodajská činnost*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN: 978-80-7598-725-9. s. 150–152.

⁴⁰ Tamtéž. s. 150.

k důvodnému podezření z naplnění skutkové podstaty trestného činu musí následovat předání těchto informací příslušným orgánům činným v trestním řízení, protože zpravodajské služby samy těmito orgány nejsou. Obecně vzato tyto informace mají podobu operativní informace nebo důkazu. Podle nálezu Ústavního soudu (I ÚS 3038/07) se za přípustnou považuje pouze jejich použití jako operativní informace, nikoliv jako důkazu.⁴¹ Pokorný se při vysvětlení odlišností principů činnosti zpravodajských služeb a policejních orgánů činných v trestním řízení odkazuje na Gregoryho F. Trevertona, který říká, že v případě sběru informací policejními orgány je běžné získávat informace v přísném souladu s ústavou a všemi aplikovatelnými pravidly dokazování. Jinými slovy se policejní orgány snaží získávat informace tak, aby mohly být použity jako pádný důkaz před soudem, a zároveň metoda onoho získávání byla v souladu se zákony a mohla být vyjevena. Naproti tomu v případě zpravodajských služeb jde o princip dostatečnosti, tedy postup získávání informací zákonným způsobem, aby byly dostatečně věrohodné, ale jejich povaha nemusí mít důkazní charakter. Dalším rozdílem, který je důležitější, je princip ochrany zdrojů zpravodajských služeb. Cílem je uchránit utajení svých zdrojů, aby byly schopné přinášet užitečné informace tak dlouho, jak jen to bude možné.⁴² Kromě toho jde o ochranu zdrojů nejen kvůli jejich užitečnosti, ale i bezpečí, protože zdroji mohou být i informátoři, kteří by svým odhalením riskovali život.

Tato odlišnost musí být v případě důkazního použití odstraněna a musí být na zpravodajské informace nahlíženo a nakládáno s nimi tak, aby na ně byly aplikovány všechny principy trestního procesu, včetně kontradiktorního provádění důkazů, právo na spravedlivý proces a zajištění garance ochrany práv a svobod shodné s ostatními důkazními prostředky.⁴³ Použitím zpravodajských informací v trestním řízení se bude dále zabývat kapitola 3 této práce.

Použití zpravodajských informací jako důkazu není obecně vyloučeno. Výslovně se se zpravodajskými informacemi počítá v zákoně o zahraničním obchodu

⁴¹ MICHÁLEK, L., POKORNÝ, L., STIERANKA, J., MARKO, M., VAŠKO, A. *Zpravodajské služby a zpravodajská činnost*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN: 978-80-7598-725-9. s. 151.

⁴² JENSEN, C. J., McELREATH, D. H., GRAVES, M. *Introduction to Intelligence Studies*. Boca Raton, CRC Press, 2013, s. 276.

⁴³ MICHÁLEK, L., POKORNÝ, L., STIERANKA, J., MARKO, M., VAŠKO, A. *Zpravodajské služby a zpravodajská činnost*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN: 978-80-7598-725-9. s. 151.

s vojenským materiálem, v zákoně o civilním letectví a nepřímo také v zákoně, jímž se provádí režim Evropského společenství pro kontrolu vývozu, přepravy, zprostředkování a tranzitu zboží dvojího užití. Dále také v zákoně o azylu, v zákoně o pobytu cizinců na území České republiky a také v zákoně o státním občanství České republiky. Ve správním řízení podle těchto zákonů mají zpravodajské informace různá označení s různě odstupňovanou relevancí.⁴⁴

Použitím zpravodajských informací ve správním řízení se zabývá kapitola 4 této práce.

3.0 Možnosti využití získaných informací v trestním řízení

Problematika využití informací získaných zpravodajskými službami v trestním řízení je kromě výše zmíněného zájmu na ochranu zdroje informací především problematikou dokazování. Dokazování, tedy vymezení důkazních prostředků, přípustnost důkazních prostředků, podmínek provedení apod., je v trestním řízení stěžejním tématem a je předmětem intenzivního zájmu teorie i praxe, která je podle Šámala považována za „projev reálné ústavnosti“⁴⁵. Pokorný zmiňuje, že je v poslední době v trestně procesní legislativě tendence k hledání nových cest k efektivnímu postihu nových podob závažné kriminality.⁴⁶

Dále zmiňuje, že vývoj kriminality vyžaduje potřebu zajistit efektivní právní nástroje k její eliminaci, a to zejména takových činů, které jsou označovány v trestněprávní terminologii jako závažné formy kriminality. Jedná se zejména o terorismus, organizovaný zločin, proliferace, kyberkriminalitu apod.⁴⁷ Tyto formy kriminality jsou předmětem zájmu zpravodajských služeb.

⁴⁴ MICHÁLEK, L., POKORNÝ, L., STIERANKA, J., MARKO, M., VAŠKO, A. *Zpravodajské služby a zpravodajská činnost*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN: 978-80-7598-725-9. s. 151–152.

⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: Codex, 1999, s. 48.

⁴⁶ POKORNÝ, L. *K připravované právní úpravě důkazního použití odposlechu pořízeného zpravodajskými službami*. In Pavel Borčevský, Lucie Budayová, Helena Krejčíková, Martina Slámová, Barbora Sovičková, Alena Tibitzlová a kolektiv: *Aktuální otázky trestního zákonodárství s akcentem na přípravné řízení*. Policejní akademie ČR v Praze, Praha 2020. ISBN: 978-80-7251-512-7. s. 72–80.

⁴⁷ Tamtéž. s. 72.

V souvislosti s tímto vývojem vyvstává otázka, zda má stát nechat nevyužité informace relevantní pro trestní řízení, které jsou legálně pořízeny, avšak za současného stavu důkazně nepoužitelné. Zejména se v této souvislosti hovoří o důkazním použití zpravodajských informací, konkrétně pak o možnosti použití záznamu odposlouchávání, nebo zaznamenávání telekomunikačního, radiokomunikačního nebo obdobného provozu a také samotné zjišťování údajů o tomto provozu Bezpečnostní informační službou či Vojenským zpravodajstvím na základě zákona č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, či zákona č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství⁴⁸

3.1 Dokazování v trestním řízení

Přestože pojmy důkaz a důkazní prostředky byly charakterizovány v kapitolách 1.5 a 1.6 této práce, je namístě zde více rozvinout pojem dokazování v trestním řízení, zejména pak na zásady dokazování.

Důkazní právo je možné charakterizovat jako zákonem stanovený souhrn pravidel, která upravují postup orgánů činných v trestním řízení při vyhledávání, zajišťování, provádění a hodnocení důkazů v trestním řízení. Dokazování pak představuje proces, při kterém se střetávají dva proti sobě stojící zájmy. Prvním je ochrana práv a svobod jednotlivce zakotvená zejména v Listině základních práv a svobod a také v evropské Úmluvě k ochraně lidských práv a základních svobod. Druhým je represivní působení státních orgánů, které mohou představovat vážné zásahy do práv a svobod jednotlivce.⁴⁹

Základní zásady důkazního práva jsou:

- **Zásada vyhledávací** – Orgány činné v trestním řízení jsou povinny objasňovat okolnosti, které svědčí ve prospěch osoby, proti které se řízení

⁴⁸ POKORNÝ, L. *K připravované právní úpravě důkazního použití odposlechu pořízeného zpravodajskými službami*. In Pavel Borčevský, Lucie Budayová, Helena Krejčíková, Martina Slámová, Barbora Sovičková, Alena Tibitzlová a kolektiv: *Aktuální otázky trestního zákonodárství s akcentem na přípravné řízení*. Policejní akademie ČR v Praze, Praha 2020. ISBN: 978-80-7251-512-7. s. 72–80.

⁴⁹ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo procesní. 2. aktualizované vydání*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-677-4. s. 244–245.

vede stejně pečlivě jako ty, které svědčí i v její neprospěch, a to z úřední povinnosti.⁵⁰

- **Zásada bezprostřednosti** – „Při rozhodování v hlavním líčení, jakož i ve veřejném, vazebním a neveřejném zasedání smí soud přihlédnout jen k těm důkazům, které byly při tomto jednání provedeny.“⁵¹
- **Zásada ústnosti** – „Jednání před soudy je ústní; důkaz výpověďmi svědků, znalců a obviněného se provádí zpravidla tak, že se tyto osoby vyslychají.“⁵²
- **Zásada presumpce nevinny** – „Dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět, jako by byl vinen.“⁵³
- **Zásada volného hodnocení důkazů** – „Orgány činné v trestním řízení hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu.“⁵⁴
- **Zásada materiální pravdy** – „Orgány činné v trestním řízení postupují v souladu se svými právy a povinnostmi uvedenými v tomto zákoně a za součinnosti stran tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí. Doznání obviněného nezavazuje orgány činné v trestním řízení povinnosti přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu.“⁵⁵
- **Zásada oficiality** – Orgány činné v trestním řízení jsou povinny postupovat z úřední povinnosti. Trestní věci musí projednávat urychleně bez zbytečných průtahů. Orgány tedy nečekají na podněty ze stran trestního řízení ani od třetích osob. Pokud jsou dány zákonné podmínky k jeho provedení, jsou povinny určitý úkon provést.⁵⁶

⁵⁰ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 381.

⁵¹ Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád.

⁵² Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád.

⁵³ Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád.

⁵⁴ Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád.

⁵⁵ Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád.

⁵⁶ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRÍVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 103.

- **Zásada obžalovací** – „Trestní stíhání před soudy je možné jen na základě obžaloby, návrhu na potrestání nebo návrhu na schválení dohody o prohlášení viny a přijetí trestu, které podává státní zástupce.“⁵⁷
- **Zásada přiměřenosti** – „Trestní věci projednávají orgány činné v trestním řízení s plným šetřením práv a svobod zaručených Listinou základních práv a svobod a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána; při provádění úkonů trestního řízení lze do těchto práv osob, jichž se takové úkony dotýkají, zasahovat jen v odůvodněných případech na základě zákona a v nezbytné míře pro zajištění účelu trestního řízení. K obsahu petic zasahujících do plnění těchto povinností orgány činné v trestním řízení nepřihlížejí.“⁵⁸

Je namístě otázka, proč se zde tyto zásady uvádí. To proto, že podle Pokorného lze sledovat postupné posilování nároků na formální provedení důkazů a použitých důkazních prostředků, což prý může být interpretováno jako oslabení zásady materiální pravdy a naznačuje existenci konfliktu mezi zmíněnou zásadou materiální pravdy a jinými zásadami.⁵⁹

O této problematice se více rozepisuje Kalvodová, která říká, že je třeba na tomto místě zdůraznit, že případný střet některých základních zásad nemůže být vnímán a řešen jinak než mechanismem jejich vzájemného vyvažování. Pro účely svého pojednání zvolila jako protihráče na jedné straně zásadu materiální pravdy a na straně druhé zásadu oficiality, kterou pojmenovává zásadou rychlosti trestního řízení, avšak pro účely této práce je vhodné zachovat název této zásady zmíněný výše podle učebnice trestního práva od Františka Novotného. Její pojmenování naráží na fakt, že trestní věci musí projednávat urychleně bez zbytečných průtahů.⁶⁰

⁵⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád.

⁵⁸ Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád.

⁵⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád.

⁵⁹ POKORNÝ, Ladislav. *Jest zvažovati důkazní použití odposlechu pořizovaného zpravodajskou službou?* In KALVODOVÁ, Věra. FRYŠTÁK, Marek a Jan PROVAZNÍK (eds.). *Trestní právo /stále/ v pohybu: pocta Vladimíru Kratochvílovi. 1. vyd.* Brno: Masarykova univerzita, 2018. ISBN 978-80-210-8921-1. s. 281–294.

⁶⁰ KALVODOVÁ, V., HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Dokazování v trestním řízení – právní, kriminologické a kriminalistické aspekty.* Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2015. ISBN 978-80-210-8072-0. s. 22–23.

Kalvodová dále tvrdí, že přílišná rychlost trestního řízení, resp. uspěchané trestní řízení hrozí chybami, které mohou zeslabit, či dokonce eliminovat smysl rychle následujícího trestu, tzn. bez náležité opory o zmíněný skutkový stav věci (zásada materiální pravdy), o němž nejsou důvodné pochybnosti. Potíž z hlediska délky zkráceného přípravného řízení a jeho rychlosti spočívala tedy v tom, že orgány činné v tomto stadiu trestního řízení svým způsobem nadužívaly fázi prověřování, tj. postup před zahájením trestního stíhání. Přitom se však může klást otázka, zda takovýmto prodloužením, resp. oddálením následného zkráceného přípravného řízení trestního, nemůže být garantováno kvalitnější zjištění skutkového stavu věci bez důvodných pochybností než nezákonně neprodlužovaným, proto rychlým zkráceným přípravným řízením trestním v dané konkrétní věci. Tuto svoji úvahu Kalvodová ohraničuje schválenou právní větou předmětného stanoviska, která zní: „Zkrácené přípravné řízení se koná ve skutkově, právně a důkazně jednoduchých věcech. Tomu by měla odpovídat i délka prověřování předcházejícího zkrácenému přípravnému řízení.“⁶¹

K této větě se dále vyjadřuje tak, že zkrácené přípravné řízení je koncipováno pro řešení nejjednodušších trestních věcí, které vzhledem k jeho zákonem stanovené délce lze uplatnit v podstatě jen u skutkově jednoduchých a důkazně jasných věcí, a proto ho nelze konat ve věcech trestných činů závažných, které nejsou charakterizovány použitím standardních důkazních prostředků pro prověřování skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, zpravidla bez nutnosti znaleckých posudků a složitějších důkazních postupů.⁶²

Na tuto problematiku lze volně navázat tím, že do spektra zmíněných složitějších důkazních postupů či prostředků by mohly patřit informace získané zpravodajskými službami. V současné době se totiž hledají nové možnosti, které by byly způsobilé k efektivnějšímu postihu výše zmíněných nových podob kriminality, na něž klasické důkazní prostředky a postupy nejsou dostatečně

⁶¹ KALVODOVÁ, V., HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Dokazování v trestním řízení – právní, kriminologické a kriminalistické aspekty*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2015. ISBN 978-80-210-8072-0. s. 24–25.

⁶² Tamtéž. s. 24–25.

účinné. Mimo jiné se podle Šafránka na formální aspekty dokazování kladou příliš vysoké nároky, což znemožňuje usvědčit skutečné pachatele trestných činů.⁶³

3.2 Důkazní použití odposlechu pořízeného zpravodajskými službami

Je faktem, že se orgány činné v trestním řízení musejí vypořádat s novými podobami kriminality zmíněnými výše v kapitole 3.0 této práce. Tyto nové druhy kriminality mimo jiné souvisí s prudkým rozvojem technologií, zároveň se k jejich postihu musejí používat trestněprávní instituty vytvořené v minulém tisíciletí.⁶⁴

Při zkoumání a odhalování konkrétních oblastí závažné trestné činnosti mají svůj zvláštní význam operativní a zpravodajské postupy, které mohou přinést pozitivní výsledky a v některých případech jsou nepominutelné, protože ve srovnání s klasickými postupy a prostředky jsou mnohem efektivnější a účinnější, protože v konfrontaci se sofistikovanými podobami závažné trestné činnosti klasické postupy a prostředky mnohdy nejsou dostatečně účinné.⁶⁵

Před rokem 2019 se objevovaly úvahy o nové, komplexnější právní úpravě postavení a činnosti zpravodajských služeb České republiky. Zejména se objevovaly úvahy o některých nových rolích a funkcích, které by jim měly být svěřeny. Jak již bylo zmíněno, tyto úvahy vznikly jako reakce na nové, komplexnější bezpečnostní hrozby, ale dříve tak nové funkce a role zpravodajských služeb vůbec nebyly zvažovány, protože se neukazovala jejich

⁶³ ŠAFRÁNEK, O. *Komise pro trestní řád zahájila činnost. Začaly přípravy nového trestního procesu.* Pravniradce.ihned.cz [online]. Economia, a. s., 2014. Dostupné z: <http://pravniradce.ihned.cz/c1-61952780-komise-pro-trestni-rad-zahajila-cinnost-zacaly-pripravy-noveho-trestniho-procesu>

⁶⁴ POKORNÝ, L. *K připravované právní úpravě důkazního použití odposlechu pořízeného zpravodajskými službami.* In Pavel Borčevský, Lucie Budayová, Helena Krejčíková, Martina Slámová, Barbora Sovičková, Alena Tibitanzlová a kolektiv: *Aktuální otázky trestního zákonodárství s akcentem na přípravné řízení.* Policejní akademie ČR v Praze, Praha 2020. ISBN978-80-7251-512-7. S. 72–80.

⁶⁵ KALVODOVÁ, V., HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Dokazování v trestním řízení – právní, kriminologické a kriminalistické aspekty.* Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2015. ISBN 978-80-210-8072-0. s. 245.

reálná potřeba. Jednou z těchto nových rolí je právě důkazní použití záznamů zpravodajského odposlechu.⁶⁶

Podněty k těmto úvahám dávaly i koncepční vládní materiály. Jedním z nich byl tzv. „protiteroristický balíček“, který podléhá utajení podle zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací. Dalším z nich byl Audit národní bezpečnosti z roku 2016, který byl zveřejněn.⁶⁷

3.2.1 Audit národní bezpečnosti

Audit národní bezpečnosti měl za cíl ověřit schopnost státu identifikovat konkrétní hrozbu v oblasti bezpečnosti a dále schopnost na ni reagovat, a to i v první fázi řízení bezpečnosti, tedy v oblasti prevence. Dalším cílem tohoto auditu bylo odpovědět na otázku, zda je dostatečná stávající legislativa. Audit národní bezpečnosti se věnoval hned pěti hrozbám, kterým se také věnují zpravodajské služby. Jedná se o terorismus, extremismus, organizovaný zločin, hrozby v kyberprostoru a působení cizí moci na území ČR.⁶⁸ Tato práce se bude zabývat výstupy z Auditů národní bezpečnosti pouze v legislativní oblasti vzhledem k jejímu tématu.

V oblasti terorismu se věnuje několika konkrétním druhům terorismu, z nichž většinu označuje jako „střední“ hrozbu a v některých případech dokonce „nízkou“ hrozbu pro Českou republiku. V legislativní oblasti spatřuje slabou stránku v některých dílčích nedostacích právní úpravy (v oblasti uchovávání údajů z telekomunikačního provozu, nemožnost využití zpravodajských informací v důkazním řízení, cizinecká problematika atd.). Jako návrh na zlepšení této legislativní slabé stránky navrhuje uchovávání údajů z telekomunikačního

⁶⁶ POKORNÝ, Ladislav. Jest zvažovati důkazní použití odposlechu pořizovaného zpravodajskou službou? In KALVODOVÁ, Věra. FRYŠTÁK, Marek a Jan PROVAZNÍK (eds.). Trestní právo /stále/ v pohybu: pocta Vladimíru Kratochvílovi. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2018. ISBN 978-80-210-8921-1. s. 281–294.

⁶⁷ Tamtéž. s. 283

⁶⁸ POKORNÝ, Ladislav. Jest zvažovati důkazní použití odposlechu pořizovaného zpravodajskou službou? In KALVODOVÁ, Věra. FRYŠTÁK, Marek a Jan PROVAZNÍK (eds.). Trestní právo /stále/ v pohybu: pocta Vladimíru Kratochvílovi. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2018. ISBN 978-80-210-8921-1. s. 281–294.

provozu, dále vytvoření zákona o ÚZSI, který doposud neexistuje, jak je zmíněno v kapitole 2.0 této práce, a v poslední řadě vyžaduje užití zpravodajských informací jako důkazu.⁶⁹

V oblasti extremismu se za silnou stránku považuje kvalitní legislativní rámec a obdobně je tomu v oblasti organizovaného zločinu, kde se považuje stav trestněprávní legislativy za stabilní a je chválena dobrá schopnost orgánů činných v trestním řízení čelit klasickým formám organizovaného zločinu. Na druhou stranu se stejně jako v oblasti terorismu vytykají některé dílčí nedostatky právní úpravy (oblast uchovávání údajů z telekomunikačního provozu a pomalá příprava nového trestního řádu).⁷⁰ Jako návrh opatření v této legislativní oblasti je revize trestní legislativy, tedy přijetí nového komplexního trestního řádu, který bude reagovat na současný vývoj v oblasti moderních technologií. Dalším navrhovaným opatřením je „prohloubení důvěry, kontaktu a možnosti sdílení informací mezi zpravodajskými službami a útvary Policie ČR, aby docházelo k častější spolupráci v boji proti organizovanému zločinu a předávání takových informací, které budou všemi stranami tohoto vztahu využitelné.“⁷¹

V oblasti působení cizí moci se Audit národní bezpečnosti v doporučeních také zmiňuje o možnosti využití zpravodajských poznatků v trestním řízení. V oblasti kyberkriminality sice padla určitá doporučení na novelizaci legislativy, avšak ta se týkala spíše omezení svobodného přístupu k informacím, nikoliv využitelnosti zpravodajských informací.⁷²

Dá se říct, že oblast terorismu je v tomto dokumentu asi nejvíce nakloněna důkazní využitelnosti informací získaných zpravodajskými službami. Navíc byl vytvořen i další materiál pro oblast terorismu, a to konkrétně Akční plán pro boj proti terorismu na léta 2016 až 2018. Tento dokument obdobně jako Audit národní bezpečnosti zdůrazňuje potřebu toho, aby měly orgány činné v trestním řízení

⁶⁹ Audit národní bezpečnosti. Schválený usnesením vlády č. 1125 dne 14. 12. 2016. Dostupný z: <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Audit-narodni-bezpecnosti-20161201.pdf>

⁷⁰ Audit národní bezpečnosti. Schválený usnesením vlády č. 1125 dne 14. 12. 2016. Dostupný z: <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Audit-narodni-bezpecnosti-20161201.pdf>

⁷¹ Audit národní bezpečnosti. Schválený usnesením vlády č. 1125 dne 14. 12. 2016. Dostupný z: <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Audit-narodni-bezpecnosti-20161201.pdf>

⁷² Audit národní bezpečnosti. Schválený usnesením vlády č. 1125 dne 14. 12. 2016. Dostupný z: <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Audit-narodni-bezpecnosti-20161201.pdf>

dostatečné procesní nástroje k zajištění důkazů, a to zejména zpravodajských informací jako důkazů. Tento dokument uvádí situaci, kdy zpravodajská služba zjistí konkrétní informace k osobě podezřelé z určitého trestného činu, ale prostředky, kterými toto jednání dokumentuje, nejsou pro policii důkazně použitelné.⁷³

To znamená, že právní postih pro takovou osobu by byl složitější a možná i vyloučený. Akční plán pro boj proti terorismu navrhuje analyzovat, jestli – ale hlavně jakým způsobem legislativně dosáhnout možnosti využití informací získaných zpravodajskými službami v souladu se zákony pro trestní řízení. Při tomto návrhu však akční plán respektuje náleze Ústavního soudu (I. ÚS 3038/07).⁷⁴

3.2.2 Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I ÚS 3038/07

29. února roku 2008 vyslovil Ústavní soud ČR závěr o nepoužitelnosti záznamu o odposlechu pořízeného zpravodajskou službou. Základní argument poukazoval na odlišný mandát zpravodajských služeb, který spočívá v jiném účelu, než je důkazní použití jimi získaných informací, které sice materiálně obsahují relevantní informace, jimiž lze potvrdit, či vyvrátit skutečnosti významné pro trestní řízení. Dalším argumentem je, že samotné pořízení odposlechu zpravodajskou službou se uskutečňuje na základě jiného zákona než trestního řádu a za jiných zákonných podmínek.⁷⁵

Mandát zpravodajských služeb je rozhodný pro stanovení a vymezení okruhu jejich oprávnění a využitelnosti jejich výstupů. Rozdíl mezi zpravodajskými službami a policejními orgány typu „law enforcement“ je zmíněn v kapitole 2.7 této práce. Je však namístě říct, že zpravodajské služby se nikterak nepodílejí na

⁷³ POKORNÝ, Ladislav. Jest zvažovati důkazní použití odposlechu pořízeného zpravodajskou službou? In KALVODOVÁ, Věra. FRYŠTÁK, Marek a Jan PROVAZNÍK (eds.). Trestní právo /stále/ v pohybu: pocta Vladimíru Kratochvílovi. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2018. ISBN 978-80-210-8921-1. s. 281–294.

⁷⁴ Tamtéž. s. 284.

⁷⁵ POKORNÝ, L. K připravované právní úpravě důkazního použití odposlechu pořízeného zpravodajskými službami. In Pavel Borčevský, Lucie Budayová, Helena Krejčíková, Martina Slámová, Barbora Sovičková, Alena Tibitanzlová a kolektiv: Aktuální otázky trestního zákonodárství s akcentem na přípravné řízení. Policejní akademie ČR v Praze, Praha 2020. ISBN 978-80-7251-512-7. S. 72–80.

trestním řízení. Policie a vnitřní zpravodajské služby jsou tak odděleny (tzv. oddělovací imperativ).

Druhý argument Ústavního soudu naráží na skutečnost, že odposlechy pořízené zpravodajskými službami jsou pořízeny na základě zákona č. 154/1994 Sb., o BIS, nebo na základě zákona č. 289/2005 Sb., o VZ, v obou případech shodně v § 9 „použití zpravodajské techniky“ a za podmínek v § 10 „povolení k použití zpravodajské techniky“⁷⁶.

Trestní řád, jak argument naznačuje, pojednává o důkazním použití odposlechů v § 88 v odst. 1 takto:

„Je-li vedeno trestní řízení pro zločin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let, pro trestný čin pletichy v insolvenčním řízení podle § 226 trestního zákoníku, porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 1 písm. e) a odst. 2 až 4 trestního zákoníku, zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 trestního zákoníku, pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži podle § 257 trestního zákoníku, pletichy při veřejné dražbě podle § 258 trestního zákoníku, zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 trestního zákoníku, křivé obvinění podle § 345 odst. 3 až 5 trestního zákoníku, křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek podle § 346 odst. 3 až 5 trestního zákoníku, křivé tlumočení podle § 347 odst. 3 až 5 trestního zákoníku nebo pro jiný úmyslný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva, může být vydán příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, pokud lze důvodně předpokládat, že jím budou získány významné skutečnosti pro trestní řízení, a nelze-li sledovaného účelu dosáhnout jinak nebo bylo-li by jinak jeho dosažení podstatně ztíženo. Odposlech a záznam telekomunikačního provozu provádí pro potřeby všech orgánů činných v trestním řízení Policie České republiky.“⁷⁷

⁷⁶ Zákon č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství, a zákon č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě.

⁷⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád.

V tomto prvním odstavci § 88 trestního řádu je, kdy a za jakých podmínek je možné vydat příkaz k odposlechu. Je možné vidět, že ani jeden z uvedených případů se netýká terorismu, organizované kriminality (i když některé uvedené případy by teoreticky mohly být součástí činnosti organizovaných zločineckých skupin), nebo jiných nových podob závažné kriminality. Je také možné si povšimnout, že v trestním řádu je výslovně uvedeno, že odposlech a záznam telekomunikačního provozu provádí Policie ČR, žádný jiný subjekt v tomto zákoně není uveden, což vylučuje zpravodajské služby a jejich možnosti. Trestní řád v § 88 v odst. 6 výslovně uvádí možnost použití odposlechu jako důkazu v trestním řízení takto:

„Má-li být záznam telekomunikačního provozu užit jako důkaz, je třeba k němu připojit protokol s uvedením údajů o místě, času, způsobu a obsahu provedeného záznamu, jakož i o orgánu, který záznam pořídil. Ostatní záznamy je povinen policejní orgán označit, spolehlivě uschovat tak, aby byla zajištěna ochrana před neoprávněným zneužitím záznamů, a v protokolu založeném do spisu poznamenat, kde jsou uloženy. V jiné trestní věci, než je ta, v níž byl odposlech a záznam telekomunikačního provozu proveden, lze záznam jako důkaz užit tehdy, pokud je v této věci vedeno trestní stíhání pro trestný čin uvedený v odstavci 1, nebo souhlasí-li s tím uživatel odposlouchávané stanice.“⁷⁸

Zpravodajské informace tedy mohou být orgány činnými v trestním řízení využívány, ale pouze po provedení v omezené formě stanovené trestním řádem. Ústavní soud tento nálezn učinil v roce 2008 a opíral se tak tehdy o právní úpravu účinnou v době posuzování a použití informací získaných zpravodajskými službami nevylučuje absolutně, ale ponechává jakési právní okénko pro případ, že bude změněna právní úprava v souladu s jeho závěry.⁷⁹

K takové změně by muselo dojít za současného splnění dvou podmínek. Za prvé by se logicky musela změnit úroveň hrozby, kvůli níž by bylo nutné prolomit ústavní garance základních práv za účelem ochrany jiných zájmů. Zadruhé by musela být

⁷⁸ Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád.

⁷⁹ POKORNÝ, L. K připravované právní úpravě důkazního použití odposlechu pořízeného zpravodajskými službami. In Pavel Borčevský, Lucie Budayová, Helena Krejčíková, Martina Slámová, Barbora Sovičková, Alena Tibitzlová a kolektiv: Aktuální otázky trestního zákonodárství s akcentem na přípravné řízení. Policejní akademie ČR v Praze, Praha 2020. ISBN978-80-7251-512-7. S. 72–80.

záruka garanční kvality, tudíž i nová legislativní úprava. Podle tohoto nálezu jsou zpravodajské služby ve vztahu k trestnímu řízení zmocněny maximálně k poskytnutí všeobecných informací operativního charakteru.⁸⁰

3.2.3 Novela trestního řádu ze dne 4. 11. 2019

Návrh této novely schválila vláda ČR s úpravami podle připomínek legislativní rady vlády a podle připomínek vlády usnesením č. 767 v tomto znění:

„(3) Informace získaná zpravodajskými službami podle zákonů upravujících jejich činnost na základě použití zpravodajské techniky spočívající ve vyhledávání, otevírání, zkoumání nebo vyhodnocování dopravovaných zásilek, v odposlouchávání nebo zaznamenávání telekomunikačního, radiokomunikačního a jiného obdobného provozu, ve zjišťování údajů o telekomunikačním, radiokomunikačním a jiném obdobném provozu nebo v pořizování obrazových, zvukových nebo jiných záznamů může sloužit jako důkaz, jen pokud

a) je vedeno trestní řízení pro

1. zvláště závažný zločin uvedený v hlavě IX nebo hlavě XIII zvláštní části trestního zákoníku,

2. zvláště závažný zločin, jehož znakem skutkové podstaty je úmysl umožnit nebo usnadnit spáchání teroristického trestného činu, trestného činu účasti na teroristické skupině (§ 312a trestního zákoníku), financování terorismu (§ 312d trestního zákoníku), podpory a propagace terorismu podle § 312e odst. 3 trestního zákoníku nebo vyhrožování teroristickým trestným činem (§ 312f trestního zákoníku) nebo

3. trestný čin vyzvědačství (§ 316 trestního zákoníku) a

⁸⁰ POKORNÝ, L. K připravované právní úpravě důkazního použití odposlechu pořízeného zpravodajskými službami. In Pavel Borčevský, Lucie Budayová, Helena Krejčíková, Martina Slámová, Barbora Sovičková, Alena Tibitzlová a kolektiv: Aktuální otázky trestního zákonodárství s akcentem na přípravné řízení. Policejní akademie ČR v Praze, Praha 2020. ISBN978-80-7251-512-7. S. 76.

b) jde o informaci, jejíž získání jiným způsobem by bylo neúčinné, nebo podstatně ztížené.

(4) S informací uvedenou v odstavci 3 nakládá orgán činný v trestním řízení od okamžiku předání podle její povahy obdobně jako s informací získanou podle ustanovení tohoto zákona o zadržení a otevření zásilek, jejich záměně a sledování, odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, zjišťování údajů o telekomunikačním provozu nebo sledování osob a věcí.⁸¹

Tato novela byla schválena pouze vládou jako návrh. V parlamentu však nebyla dosud projednána, a tudíž stále neplatí.

3.2.4 Limity a rizika spojená s důkazním použitím zpravodajských informací

V případě důkazního použití záznamu odposlechu pořízeného zpravodajskou službou je namístě upozornit na jeho limity a na rizika s ním spojená, která vyplývají z povahy činnosti zpravodajských služeb. Hrozí tlak na odkrytí zdrojů informací v souvislosti s aplikací pravidel dokazování, pokud by měly být použity jako důkazy v řízení, především v trestních věcech. Jak již bylo zmíněno v kapitole 2.7 této práce, v případě nechráněného použití zpravodajských informací jako důkazu v soudním řízení hrozí odhalení identity jejich zdrojů, jejichž ochranu jsou zpravodajské služby ze zákona povinny zajistit. Zmíněná rizika souvisí jednak se zákonnou povinností chránit identitu svých zdrojů, které z povahy zpravodajské činnosti pracují v utajení. Kromě ochrany svých vlastních zdrojů musí zachovávat pravidlo třetí strany, které chrání zdroje informací cizích spojeneckých zpravodajských služeb a je pravidlem podmiňujícím existenci poskytování zpravodajských informací v rámci mezinárodní spolupráce zpravodajských služeb.⁸²

⁸¹ Schválené znění návrhu novely trestního řádu ze dne 4. 11. 2019 – dostupný z: <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=KORNBB6HZA5Q>

⁸² KALVODOVÁ, V., HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. Dokazování v trestním řízení – právní, kriminologické a kriminalistické aspekty. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2015. ISBN 978-80-210-8072-0. s. 256.

4.0 Možnosti využití získaných informací ve správním řízení

Zpravodajské služby plní mimo úkoly, které jim vyplývají z jejich vlastní působnosti, i „další úkoly, které stanoví zvláštní zákon nebo mezinárodní smlouva, jíž je ČR vázána“⁸³. Zpravodajské služby jsou tak podle zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách, zapojeny i v procesech veřejné správy, u kterých hraje důležitou roli ochrana státních zájmů a národní bezpečnost. Zpravodajské služby plní příslušné úkoly formou spolupráce zpravidla na vyžádání správního orgánu, který ve věci rozhoduje. Takovým orgánem může být Národní bezpečnostní úřad u bezpečnostního řízení nebo Ministerstvo vnitra v řízení o udělení mezinárodní ochrany formou azylu nebo v řízení o udělení státního občanství.⁸⁴

Ve správním řízení poskytují zpravodajské služby informace, které jsou označovány legislativními zkratkami. Jsou to buď informace, zpráva nebo stanovisko. Informace zpravodajské služby mají buď nezávaznou povahu a mohou se tak stát jedním z podkladů pro rozhodnutí správního orgánu, nebo mohou být informace pro rozhodnutí správního orgánu závazné a v tom případě by je bylo možno označit jako závazné stanovisko.⁸⁵ Jak je uvedeno v kapitole 2.7 této práce, tak se výslovně se zpravodajskými informacemi počítá v zákoně o zahraničním obchodu s vojenským materiálem, v zákoně o civilním letectví a nepřímo také v zákoně, jímž se provádí režim Evropského společenství pro kontrolu vývozu, přepravy, zprostředkování a tranzitu zboží dvojího užití. Dále také v zákoně o azylu, v zákoně o pobytu cizinců na území České republiky a také v zákoně o státním občanství České republiky.⁸⁶

⁸³ Zákon č. 153/1994 Sb. o zpravodajských službách ČR.

⁸⁴ KRATOCHVÍL, R. *Působnost a činnost zpravodajských služeb ČR*. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, diplomová práce, vedoucí JUDr. Jana Jurníková, Ph.D.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ MICHÁLEK, L., POKORNÝ, L., STIERANKA, J., MARKO, M., VAŠKO, A. *Zpravodajské služby a zpravodajská činnost*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN: 978-80-7598-725-9. s. 151–152.

4.1 Bezpečnostní řízení

Prvním správním řízením, ve kterém se mimo jiné využívají informace získané zpravodajskými službami, je bezpečnostní řízení. Na úvod je třeba říct, že toto řízení je ve srovnání s ostatními značně odlišné. Podle zákona o utajovaných informacích se v něm nepoužije postup podle správního řádu. Na činnost správního orgánu, který vykonává bezpečnostní řízení, lze však aplikovat § 177 správního řádu, jehož účelem je zachování základních zásad činnosti správních orgánů.⁸⁷

Bezpečnostní řízení se řídí zákonem č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a bezpečnostní způsobilosti, a slouží k ověření, zda fyzická osoba nebo fyzická osoba podnikající splňují podmínky k vydání osvědčení fyzické osoby nebo jestli fyzická osoba splňuje podmínky pro vydání dokladu o bezpečnostní způsobilosti k přístupu k utajovaným informacím.⁸⁸

Utajované informace se dělí podle jejich významu pro ohrožení bezpečnostních zájmů ČR vzestupně na: vyhrazené, důvěrné, tajné a přísně tajné. Podle zákona o ochraně utajovaných informací jsou klasifikovány utajované informace tentokrát sestupně takto:

- „Přísně tajné, jestliže její vyobrazení neoprávněné osobě nebo zneužití může způsobit mimořádně vážnou újmu zájmům České republiky;
- Tajné, jestliže její vyobrazení neoprávněné osobě nebo zneužití může způsobit vážnou újmu zájmům České republiky;
- Důvěrné, jestliže její vyobrazení neoprávněné osobě nebo zneužití může způsobit prostou újmu zájmům České republiky;
- Vyhrazené, jestliže její vyobrazení neoprávněné osobě nebo zneužití může být nevýhodné pro zájmy České republiky.“⁸⁹

⁸⁷ KRATOCHVÍL, R. Působnost a činnost zpravodajských služeb ČR. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, diplomová práce, vedoucí JUDr. Jana Jurníková, Ph.D.

⁸⁸ SOKOL, B. *Informace BIS a jejich využití ve správním řízení*. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, diplomová práce, vedoucí JUDr. Jana Jurníková, Ph.D.

⁸⁹ Zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací.

Specifičnost bezpečnostního řízení lze spatřovat také v tom, že v průběhu řízení je významnou měrou zasahováno do základních práv a svobod účastníků jednak v průběhu samotného řízení, kdy mohou být zjišťovány informace ze soukromí této osoby, jehož hloubka se mimochodem liší podle stupně utajení, ale zejména samotným rozhodnutím, které ve svém důsledku může mít dopad na výkon zaměstnání či funkce účastníka.⁹⁰

Bezpečnostní řízení je vedeno Národním bezpečnostním úřadem, je ústředním orgánem státní správy České republiky pro oblast ochrany utajovaných informací a bezpečnostní způsobilosti. Řízení ale může být kromě NBÚ vedeno i jinými oprávněnými subjekty. Pokud se jedná o příslušníka nebo zaměstnance zpravodajské služby nebo uchazeče o přijetí do služebního poměru, rozhoduje o žádosti daná konkrétní zpravodajská služba⁹¹.

Fyzická osoba nebo fyzická osoba podnikající mohou mít různé zájmy na tom, aby jim byl umožněn přístup k utajovaným informacím. Nejčastěji je takovým důvodem výkon jejich povolání, ale jsou i jiné činnosti, ke kterým je nezbytné disponovat přístupem k těmto informacím. Podmínky pro vydání osvědčení fyzické osoby jsou občanství České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie nebo Organizace Severoatlantické smlouvy, dále pak svéprávnost, zletilost, bezúhonnost, osobnostní způsobilost a bezpečnostní spolehlivost. Podmínku bezpečnostní spolehlivosti splňuje fyzická osoba, u níž není zjištěno bezpečnostní riziko.⁹² „Bezpečnostním rizikem je závažná nebo opakovaná činnost proti zájmům České republiky, činnost, spočívající v potlačování základních práv a svobod, anebo podpora takové činnosti, nebo skutečnost, že jsou majetkové poměry zjevně nepřiměřené řádně přiznaným příjmům fyzické osoby.“⁹³

Existují další aspekty, které podle zákona lze také považovat za bezpečnostní riziko, a jsou jimi:

⁹⁰ KRATOCHVÍL, R. *Působnost a činnost zpravodajských služeb ČR*. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, diplomová práce, vedoucí JUDr. Jana Jurníková, Ph.D.

⁹¹ SOKOL, B. *Informace BIS a jejich využití ve správním řízení*. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, diplomová práce, vedoucí JUDr. Jana Jurníková, Ph.D.

⁹² Tamtéž.

⁹³ Zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací.

„a) zařazení do složky bývalé Státní bezpečnosti s rozvědným nebo kontrarozvědným zaměřením, zpravodajské správy Generálního štábu Československé lidové armády nebo odboru vnitřní ochrany Sboru nápravné výchovy anebo prokazatelnou spolupráci s bývalou Státní bezpečností nebo zpravodajskou správou Generálního štábu Československé lidové armády nebo odborem vnitřní ochrany Sboru nápravné výchovy,

b) užívání jiné identity,

c) úmyslné porušení právních předpisů, na jehož základě může nastat újma zájmu České republiky,

d) chování, které má vliv na důvěryhodnost nebo ovlivnitelnost osoby a může ovlivnit její schopnost utajovat informace,

e) styky s osobou, která vyvíjí nebo vyvíjela činnost proti zájmu České republiky,

f) pravomocné odsouzení pro trestný čin,

g) uvedení nepravdivé informace nebo zamlčení informace rozhodné pro objektivní zjištění skutečného stavu věci v řízení podle části čtvrté nebo nenahlášení změny údajů uvedených v příloze k této žádosti o vydání osvědčení fyzické osoby (§ 94) nebo v jiném materiálu poskytnutém Úřadu v příloze k této žádosti,

h) porušení povinnosti při ochraně utajovaných informací,

i) opakované neposkytnutí nezbytné součinnosti při bezpečnostním řízení zahájeném podle § 101 odst. 1, nebo

j) podmíněné zastavení trestního stíhání pro úmyslný trestný čin nebo podmíněně odložení podání návrhu na potrestání pro úmyslný trestný čin, u nichž stanovená zkušební doba dosud neuplynula, anebo schválení narovnání pro úmyslný trestný čin.“⁹⁴

Ze zákona o ochraně utajovaných informací, dále v úkonech o vydání osvědčení fyzické osoby a vydání osvědčení podnikatele zpravodajské služby

⁹⁴ Zákon č. 412/2005 Sb. o ochraně utajovaných informací.

poskytují součinnost s NBÚ. Konkrétně jde o sdělení informací nebo provedení šetření a podání zprávy v rámci bezpečnostního řízení, nebo informovat o důležitých zjištěních, která spadají do působnosti NBÚ, s nimiž se zpravodajské služby setkají při plnění jiných úkolů.⁹⁵ Zpravodajské služby tedy musí informace na žádost NBÚ poskytnout. Může však nastat situace, která je nastíněna v kapitole 2.7 této práce, kdy v provedeném šetření bude převažovat zájem utajit informace týkající se průběhu šetření a použitých zdrojů s ohledem na zájem zpravodajských služeb týkajících se ochrany svých zdrojů, poskytne tak jen výsledek šetření, tedy vlastní výstup.⁹⁶

Bezpečnostní řízení je velmi specifickým druhem řízení také proto, že zde dochází k omezování procesních práv účastníků spočívajících v zamezení přístupu k utajovaným informacím, které však tvoří podklady, na jejichž základě NBÚ rozhoduje. Zpravodajské informace bývají obsahem utajované části bezpečnostního svazku, ke kterému nemá účastník přístup.⁹⁷

4.2 Řízení o udělení mezinárodní ochrany

Správní řízení o udělení mezinárodní ochrany provádí Ministerstvo vnitra České republiky, a to konkrétně do působnosti Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra. Zahájení řízení je vázáno na podání žádosti o mezinárodní ochranu cizincem, což je projev vůle cizince, z něhož je zřejmé, že hledá v České republice ochranu před pronásledováním nebo vážnou újmu.⁹⁸ Na rozdíl od bezpečnostního řízení se na řízení o mezinárodní ochraně použije správní řád. V rámci tohoto řízení jsou také předávány informace mezi Ministerstvem vnitra a zpravodajskými službami. Zákon o azylu č. 325/1999 Sb., v § 86 upravuje povinnost Ministerstva vnitra předávat informace zpravodajským službám o cizincích, kterým byla udělena jedna z forem mezinárodní ochrany, a také o cizincích, kterým byla mezinárodní ochrana odňata. Zpravodajská služba

⁹⁵ Zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací.

⁹⁶ KRATOCHVÍL, R. *Působnost a činnost zpravodajských služeb ČR*. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, diplomová práce, vedoucí JUDr. Jana Jurníková, Ph.D.

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ Průběh řízení o udělení mezinárodní ochrany – Ministerstvo vnitra České republiky. Úvodní strana – Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Copyright © 2021 Ministerstvo vnitra České republiky, všechna práva vyhrazena [cit. 01.03.2022]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/prubeh-spravniho-řízení-o-udělení-mezinárodní-ochrany.aspx>

naopak poskytuje dle § 87 informaci nebo stanovisko potřebné ke zjištění podkladů pro vydání rozhodnutí v řízení za obdobných podmínek jako u bezpečnostního řízení.⁹⁹ Důvod k vyžádání informace či stanoviska od zpravodajských služeb nastává v případě, že existuje podezření z možného ohrožení veřejného pořádku nebo bezpečnosti státu ze strany žadatele.¹⁰⁰ Informace či stanovisko pocházející od zpravodajských služeb v tomto řízení s velkou pravděpodobností budou obsahovat utajované informace ve smyslu zákona o ochraně utajovaných informací.

Zákon o azylu v § 87 v prvním odstavci říká, že „je-li obsahem informace nebo stanoviska skutečnost, kterou je nutno v zájmu České republiky utajovat, nestávají se součástí spisu. Ministerstvo umožní seznámení se s nezbytnou částí obsahu takové informace nebo stanoviska, pouze pokud je podstatná pro rozhodnutí ministerstva ve věci mezinárodní ochrany, žadateli o udělení mezinárodní ochrany a dále zmocněnci, který je oprávněn seznamovat se s utajovanými informacemi podle zákona o ochraně utajovaných informací“¹⁰¹.

Do spisu mají za standardních okolností účastníci správního řízení, nebo jejich zástupci právo nahlížet, a dokonce si z nich mají právo činit výpisy. Výjimkou je výše zmíněný případ, kdy spis obsahuje utajované informace. Toto tvrzení neplatí o částech spisu, jimiž byl, nebo bude prováděn důkaz, ale do takových částí spisu může nahlížet pouze účastník řízení nebo jeho zástupce. Správní řád dále říká, že „před nahlédnutím do spisu musí být účastník řízení nebo jeho zástupce poučen o povinnosti mlčenlivosti o utajovaných informacích nebo skutečnostech, na něž se vztahuje zákonem uložená nebo uznaná povinnost mlčenlivosti, a o právních následcích porušení této povinnosti; o poučení se sepíše protokol. Dojde-li při nahlížení do spisu k přístupu k utajované informaci, protokol obsahuje také poučení podle zákona upravujícího ochranu utajovaných informací a bezpečnostní způsobilost“¹⁰².

⁹⁹ KRATOCHVÍL, R. *Působnost a činnost zpravodajských služeb ČR*. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, diplomová práce, vedoucí JUDr. Jana Jurníková, Ph.D.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Zákon č. 325/1999 Sb., zákon o azylu.

¹⁰² Zákon č. 500/2004 Sb., Správní řád.

Co se týče průběhu před samotným zahájením řízení o udělení mezinárodní ochrany, musí cizinec nejprve podat žádost o udělení mezinárodní ochrany. To lze učinit pouze na území České republiky, a to zpravidla na hraničních přechodech. Cizinec předá žádost cizinecké policii na již zmíněném hraničním přechodu, v přijímacím středisku, na odboru cizinecké policie krajského ředitelství policie nebo v zařízení pro zajištění cizinců, je-li tam cizinec umístěn. Pokud cizinec nepodal žádost přímo v přijímacím středisku, je k němu odkázán a je povinen se k němu dostavit. Zde je nucen strpět sejmутí daktyloskopických otisků prstů a pořízení obrazového záznamu s cílem zjistit nebo ověřit jeho totožnost. Dále je cizinec povinen odevzdat svůj cestovní doklad a podstoupit osobní prohlídku a prohlídku svých věcí v případě důvodného podezření, že skrývá něco, co lze užít jako podklad pro vydání rozhodnutí, zejména cestovní či jiný doklad nebo věc ohrožující život či zdraví osob nebo alkohol a jinou návykovou látku. Cizinec je ale také podroben lékařským vyšetřením zaměřeným na zjištění, jestli netrpí chorobou ohrožující jeho život či zdraví nebo život či zdraví jiných osob.¹⁰³

Po provedení všech nezbytných úkonů je cizinec zpravidla přemístěn do pobytového střediska (např. v Zastávce u Brna), kde vyčkává rozhodnutí v prvním stupni. V rámci řízení o udělení mezinárodní ochrany je obvykle veden s cizincem, který je již žadatelem o udělení mezinárodní ochrany, jeden či více pohovorů, ve kterých má možnost blíže specifikovat důvody, které jej vedly k odchodu ze země a podání žádosti o mezinárodní ochranu v České republice. Tento pohovor patří mezi nejdůležitější úkony azylové procedury, neboť dává žadateli o mezinárodní ochranu dostatečný prostor popsat své problémy a situaci v zemi původu. Žadatel má rovněž možnost předložit či navrhnout Ministerstvu vnitřní věci další důkazní prostředky, kterými chce podpořit svá tvrzení během řízení.¹⁰⁴

¹⁰³ Průběh řízení o udělení mezinárodní ochrany – Ministerstvo vnitřní věci České republiky. Úvodní strana – Ministerstvo vnitřní věci České republiky [online]. Copyright © 2021 Ministerstvo vnitřní věci České republiky, všechna práva vyhrazena [cit. 02.03.2022]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/prubeh-spravniho-rizeni-o-udeleni-mezinarodni-ochrany.aspx>

¹⁰⁴ Průběh řízení o udělení mezinárodní ochrany – Ministerstvo vnitřní věci České republiky. Úvodní strana – Ministerstvo vnitřní věci České republiky [online]. Copyright © 2021 Ministerstvo vnitřní věci České republiky, všechna práva vyhrazena [cit. 05.03.2022]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/prubeh-spravniho-rizeni-o-udeleni-mezinarodni-ochrany.aspx>

Výsledkem řízení o udělení mezinárodní ochrany je buď udělení, nebo neudělení tzv. azylu. Azyl je podle terminologického slovníčku pojmů Ministerstva vnitra „ochranný status, který stát poskytuje státnímu příslušníku třetí země nebo osobě bez státní příslušnosti v souvislosti s rizikem jejího pronásledování z důvodů přesně vyjmenovaných v mezinárodních i národních právních nástrojích“¹⁰⁵.

Národním právním nástrojem je zde zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, který přesně vyjmenovává důvody pro udělení azylu takto:

„Azyl se cizinci udělí, bude-li v řízení o udělení mezinárodní ochrany zjištěno, že cizinec

a) je pronásledován za uplatňování politických práv a svobod nebo

b) má odůvodněný strach z pronásledování z důvodu rasy, pohlaví, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých politických názorů ve státě, jehož občanství má, nebo v případě, že je osobou bez státního občanství ve státě svého posledního trvalého bydliště.“¹⁰⁶

Na druhé straně je v tomto zákoně vyjmenováno poněkud více důvodů pro neudělení azylu. Zákon je v § 15 přesně vyjmenovává takto:

„(1) Azyl nelze udělit, je-li důvodné podezření, že cizinec, který podal žádost o udělení mezinárodní ochrany

a) se dopustil trestného činu proti míru, válečného trestného činu nebo trestného činu proti lidskosti ve smyslu mezinárodních dokumentů obsahujících ustanovení o těchto trestných činech,

b) se dopustil před vydáním rozhodnutí ministerstva ve věci mezinárodní ochrany vážného nepolitického zločinu nebo zvláště krutého činu, i když byl údajně spáchán s politickým cílem mimo území nebo

¹⁰⁵ Slovníček základních pojmů z oblasti migrace – Ministerstvo vnitra České republiky. Odbor azylové a migrační politiky – Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Copyright © 2021 Ministerstvo vnitra České republiky, všechna práva vyhrazena [cit. 03.03.2022]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/slovnicek-pojmu.aspx>

¹⁰⁶ Zákon č. 325/1999 Sb., zákon o azylu.

c) se dopustil činů, které jsou v rozporu se zásadami a cíli Organizace spojených národů.

(2) Na cizince, který podněcuje ke spáchání činů uvedených v odstavci 1 nebo se na jejich spáchání účastní, se odstavec 1 vztahuje obdobně.

(3) Azyl dále nelze udělit, pokud

a) cizinec požívá ochrany nebo podpory od jiných orgánů nebo odborných organizací Organizace spojených národů než Úřadu Vysokého komisaře; není-li ochrana nebo podpora z jakýchkoliv důvodů dále udělována osobám, o jejichž postavení není ještě konečně rozhodnuto podle ustanovení příslušných rozhodnutí Valného shromáždění Organizace spojených národů, vztahují se na něho ustanovení tohoto zákona,

b) je cizinec uznán příslušnými úřady země, v níž se usadil jako v místě svého trvalého bydliště, za osobu, které byly přiznány práva a povinnosti rovnocenné se státní příslušností k takovému státu; to neplatí, jde-li o stát, ve kterém mu hrozí pronásledování podle § 12.¹⁰⁷

Pokud bychom měli srovnat tyto dva výše uvedené druhy správního řízení, tak v řízení o mezinárodní ochraně je kladen větší důraz na ochranu účastníka řízení, plynoucí z jeho slabšího postavení, a především na snahu mu pomoci. Naopak v bezpečnostním řízení převažuje zájem o ochranu utajovaných informací.¹⁰⁸

4.3 Řízení o udělení státního občanství

Tento typ řízení je jedním z několika způsobů nabytí (udělení) státního občanství u člověka, který není občanem České republiky. Ostatními způsoby jsou podle zákona č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů, narození, určení otcovství, osvojení, nalezení na území České republiky,

¹⁰⁷ Zákon č. 325/1999 Sb., zákon o azylu.

¹⁰⁸ KRATOCHVÍL, R. *Působnost a činnost zpravodajských služeb ČR*. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, diplomová práce, vedoucí JUDr. Jana Jurníková, Ph.D.

prohlášení nebo v souvislosti se svěřením do ústavní, pěstounské nebo jiné formy náhradní péče.¹⁰⁹

O udělení státního občanství České republiky rozhoduje Ministerstvo vnitra, tedy stejně jako u řízení o udělení mezinárodní ochrany, ale není na něj právní nárok. Státní občanství lze udělit, pokud je žadatel integrován do společnosti v České republice zejména z hlediska rodinného, pracovního nebo sociálního a splňuje další podmínky, které budou popsány níže. Státní občanství naopak nelze udělit žadateli, který ohrožuje bezpečnost státu, jeho svrchovanost a územní celistvost, demokratické základy, životy, zdraví nebo majetkové hodnoty. K ověření této skutečnosti si „k žádosti o udělení státního občanství České republiky, kterou podal žadatel starší 15 let, ministerstvo vyžádá stanoviska Policie České republiky a zpravodajských služeb České republiky; tato stanoviska se nestávají součástí spisu, pokud obsahují utajované informace. V případě, že v řízení vyjde na základě stanoviska Policie České republiky nebo zpravodajské služby, které obsahuje utajované informace, najevo, že žadatel ohrožuje bezpečnost státu, jeho svrchovanost a územní celistvost, demokratické základy, životy, zdraví, nebo majetkové hodnoty, v odůvodnění rozhodnutí se pouze uvede, že k zamítnutí žádosti došlo z důvodu ohrožení bezpečnosti státu“¹¹⁰.

V § 22 odstavci 3 zákona o státním občanství, který byl právě zmíněn, je stanovena součinnost zpravodajských služeb a úloha informací pocházejících od nich ve správním řízení o udělení státního občanství. V poslední větě § 22 je nastíněna situace, ve které je obsah stanoviska závazný pro výrokovou část rozhodnutí, zpravodajská informace tak vykazuje znaky závazného stanoviska podle § 149 odst. 1 právního řádu.¹¹¹

4.3.1 Podmínky udělení státního občanství

Žadatel o udělení státního občanství musí splňovat řadu podmínek, aby mu občanství České republiky mohlo být uděleno. První sadou podmínek je povolení

¹⁰⁹ Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů

¹¹⁰ Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů.

¹¹¹ KRATOCHVÍL, R. *Působnost a činnost zpravodajských služeb ČR*. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, diplomová práce, vedoucí JUDr. Jana Jurníková, Ph.D.

k trvalému pobytu ke dni podání žádosti nepřetržitě po dobu alespoň 5 let, po dobu alespoň 3 let, jde-li o žadatele, který je občanem státu Evropské unie, nebo po dobu, která společně s bezprostředně předcházejícím oprávněným pobytem na území České republiky dosahuje alespoň 10 let. Do zmíněné doby pobytu se započítává doba jakéhokoliv oprávněného pobytu na území České republiky před dosažením 18 let věku.¹¹²

Pobyt na území ČR do dosažení 18 let věku je zajímavá podmínka, protože minimálně vzbuzuje otázku, jestli je možné vůbec udělit státní občanství žadateli staršímu 18 let. Samozřejmě to možné je a odst.1 zde pracuje v praxi s velmi nepravděpodobnou žádostí o udělení státního občanství člověka prakticky bez jakéhokoliv předchozího závazku vůči občanům ČR, kterým by měl možnost prominutí této podmínky podle § 15. Prominuto splnění podmínek v odstavci 1 (tedy ty zmíněné) stanovených pro udělení státního občanství ČR může být žadateli, který má na území ČR povolen trvalý pobyt a

„a) narodil se na území České republiky,

b) je, nebo byl státním občanem České republiky nebo České socialistické republiky, popřípadě do roku 1968 státním občanem Československé republiky nebo Československé socialistické republiky,

c) alespoň jeden z jeho rodičů je státním občanem České republiky,

d) byl po dosažení věku 18 let osvojen státním občanem České republiky,

e) jeho manžel nebo registrovaný partner, se kterým žije ve společné domácnosti, je státním občanem České republiky,

f) má povolen trvalý pobyt na území České republiky z důvodů humanitárních, jiných důvodů hodných zvláštního zřetele, nebo pokud je jeho pobyt na území v zájmu České republiky,

g) je ke dni podání žádosti mladší 18 let nebo

¹¹² Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů.

h) je bezdomovcem¹¹³ nebo mu byla na území České republiky udělena mezinárodní ochrana formou azylu, pokud platnost rozhodnutí o udělení této formy mezinárodní ochrany trvá¹¹⁴.

Další poněkud kostrbatou podmínkou pro udělení státního občanství je, že žadatel prokáže, že se na území České republiky skutečně zdržuje alespoň v rozsahu jedné poloviny doby pobytu, jak je stanoveno v odstavci 1. Do této doby se započítávají i období nepřítomnosti cizince na území České republiky, pokud jednotlivá období nepřítomnosti nepřesáhla 2 po sobě jdoucí měsíce, nebo ze závažného důvodu 6 po sobě jdoucích měsíců; závažným důvodem je zejména těhotenství a narození dítěte, vážné onemocnění, studium, odborné školení nebo pracovní cesta.¹¹⁵

Logickou dedukcí si podle této podmínky lze domyslet, že pokud má cizinec povolení k pobytu na území ČR, nemusí setrvávat na území ČR stále, ale pouze přechodně. Může tedy v praxi střídavě žít ve své původní zemi i na území ČR. Tato podmínka vlastně zkracuje minimální dobu pobytu nutnou pro udělení státního občanství v případě, že se cizinec s trvalým pobytem a bez uzavření manželství či registrovaného partnerství s občanem ČR pobývá na území ČR nepřetržitě.

Třetí podmínka pro udělení státního občanství se týká žadatelovy bezúhonnosti. Čtvrtá podmínka dává žadateli povinnost prokázat znalost českého jazyka. „Tuto podmínku nemusí splnit žadatel, který doloží, že v minulosti absolvoval alespoň po dobu 3 školních let základní, střední nebo vysokou školu, na kterých byl vyučovacím jazykem český jazyk, žadatel, který je ke dni podání žádosti mladší 15 nebo starší 65 let, nebo žadatel s tělesným nebo mentálním postižením, které mu znemožňuje osvojit si znalost českého jazyka.“¹¹⁶ Další jakousi zkušební podmínkou udělení státního občanství je prokázání základní znalosti ústavního systému České republiky a základní orientace v kulturně-sociálních,

¹¹³ Pojmem „bezdomovec“ se zde nemyslí osoba žijící na ulici bez trvalého přístřeší, ale osoba bez státní příslušnosti.

¹¹⁴ Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů.

¹¹⁵ Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů.

¹¹⁶ Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů.

zeměpisných a historických reáliích České republiky. Pro tuto podmínku platí stejná výjimka jako pro tu předchozí.

Další podmínky se týkají prokázání běžné občanské prospěšnosti pro Českou republiku v uplynulých 3 letech před podáním žádosti, zejména pokud neporušil povinnosti vyplývající z jiných právních předpisů upravujících vstup a pobyt cizinců na území České republiky, veřejné zdravotní pojištění, sociální zabezpečení, důchodové pojištění, zaměstnanost, daně, cla, odvody a poplatky či vyživovací povinnost vůči dítěti. Dále musí prokázat výši a zdroje svých příjmů a prokázat, že bez vážných důvodů nezatěžoval systém státní sociální podpory nebo systém pomoci v hmotné nouzi.¹¹⁷

4.4 Využitelnost zpravodajských informací ve správním řízení podle dalších zákonů

Kromě výše zmíněných správních řízení o mezinárodní ochraně, o azylu a bezpečnostním řízení se také s informacemi od zpravodajských služeb v různé míře počítá, jak již také bylo zmíněno v této práci, i v zákoně o zahraničním obchodu s vojenským materiálem, v zákoně o civilním letectví, v zákoně o pobytu cizinců na území České republiky a nepřímo také v zákoně, jímž se provádí režim Evropského společenství pro kontrolu vývozu, přepravy, zprostředkování a tranzitu zboží dvojího užití.

4.4.1 Zákon o zahraničním obchodu s vojenským materiálem

Tento zákon upravuje podmínky provádění zahraničního obchodu s vojenským materiálem a působnost orgánů státní správy v této oblasti. Výkon státní správy v oblasti obchodu s vojenským materiálem musí být v souladu s mezinárodními závazky České republiky a jejími zahraničně politickými, obchodními a bezpečnostními zájmy. Obchodem s vojenským materiálem se rozumí vývoz vojenského materiálu z území České republiky do jiného než členského státu EU, dovoz vojenského materiálu na území České republiky z jiného než členského státu EU, nákup vojenského materiálu od zahraniční osoby, prodej vojenského

¹¹⁷ Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů.

materiálu zahraniční osobě a také transfer vojenského materiálu uvnitř Evropské unie.¹¹⁸ Obchod s vojenským materiálem smějí provozovat, kromě ministerstva obrany a ministerstva vnitra, také právnické osoby a podnikající fyzické osoby, které na rozdíl od obou ministerstev k této činnosti potřebují povolení, jež vydává Ministerstvo průmyslu a obchodu. Povolení se jim vydává za splnění několika podmínek a jednou z nich je, že „splňují předpoklady pro výkon citlivé činnosti podle zvláštního zákona“¹¹⁹, kterým se v tomto případě myslí zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací. V tomto zákoně je tedy nepřímě uvedeno, že výkon této činnosti je navázán na předchozí bezpečnostní řízení, které slouží k ověření, zda fyzická osoba nebo fyzická osoba podnikající splňují podmínky k vydání osvědčení fyzické osoby, nebo jestli fyzická osoba splňuje podmínky pro vydání dokladu o bezpečnostní způsobilosti k přístupu k utajovaným informacím.

Je možné si povšimnout drobného rozporu, protože bezpečnostní řízení se týká fyzické osoby nebo podnikající fyzické osoby, ale obchod s vojenským materiálem vykonává spíše právnická osoba. Tento rozpor je vyřešen tak, že členové statutárního orgánu právnické osoby a prokuristé, je-li prokura udělena, a členové dozorčí rady, je-li zřízena, musejí splňovat podmínky pro vydání dokladu o bezpečnostní způsobilosti k přístupu k utajovaným informacím.¹²⁰

V tomto zákoně je ale nepřímě uvedena další role informací pocházejících od zpravodajských služeb. Konkrétně v § 24, podle kterého je „ministerstvo oprávněno žádat od všech státních orgánů informace o osobách provádějících obchod s vojenským materiálem anebo o osobách žádajících o povolení k tomuto obchodu, jakož i o jejich podnikatelské činnosti, jestliže se vztahuje k obchodu s vojenským materiálem. Poskytování těchto informací se řídí zvláštními právními předpisy“¹²¹. Blíže neurčeným ministerstvem, které se zpravidla po prvním uvedení v zákoně už znovu celé neuvádí, se zde myslí Ministerstvo průmyslu a obchodu. Důležitější je pro účely této práce ale věta poslední, podle které se

¹¹⁸ Zákon č. 38/1994 Sb., o zahraničním obchodu s vojenským materiálem.

¹¹⁹ Zákon č. 38/1994 Sb., o zahraničním obchodu s vojenským materiálem.

¹²⁰ Zákon č. 38/1994 Sb., o zahraničním obchodu s vojenským materiálem.

¹²¹ Zákon č. 38/1994 Sb., o zahraničním obchodu s vojenským materiálem.

poskytování informací řídí zvláštními právními předpisy, jimiž se rozumí například zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách ČR.

Tedy podle § 24 zákona o zahraničním obchodu je Ministerstvo průmyslu a obchodu oprávněno žádat informace od zpravodajských služeb.

4.4.2 Zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví

Tento zákon upravuje mnoho oblastí v civilním letectví, ale důležitou částí pro potřeby této práce je až tzv. ověření spolehlivosti. To se provádí téměř u každého, kdo vstupuje bez doprovodu do vyhrazeného bezpečnostního prostoru (TRA) podle přímo použitelného předpisu Evropské unie upravujícího ochranu civilního letectví před protiprávními činy. Tento člověk musí být spolehlivý. Podmínkou spolehlivosti FO je její bezúhonnost a důvěryhodnost. Ověření se provádí na Úřadu pro civilní letectví ČR. Ověření spolehlivosti se neprovádí pro osobu, která vykonává službu u PČR, HZS ČR, CS ČR, VS ČR, GIBS, BIS, ÚZSI nebo která je držitelem platného dokladu o bezpečnostní způsobilosti fyzické osoby nebo platného osvědčení fyzické osoby. Osoba tohoto typu se považuje za spolehlivou.¹²²

Důležitými pojmy jsou zde bezúhonnost a důvěryhodnost. „Za bezúhonnou se považuje fyzická osoba, která nebyla pravomocně odsouzena pro úmyslný trestný čin ani nebyla pravomocně odsouzena pro trestný čin spáchaný z nedbalosti v souvislosti s výkonem činnosti leteckého personálu, provozováním letiště, poskytováním leteckých služeb nebo provozováním leteckých činností, pokud se na ni nehledí, jako by nebyla odsouzena. Za důvěryhodnou se proto považuje fyzická osoba, u níž nelze v souvislosti s jejím vstupem bez doprovodu do vyhrazeného bezpečnostního prostoru spatřovat specifické riziko. Specifickým rizikem je důvodné podezření, že dosavadní chování fyzické osoby, její pracovní nebo společenské styky významně nasvědčují tomu, že by mohla vystavit civilní letectví nebezpečí protiprávního činu.“¹²³

¹²² Zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví.

¹²³ Zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví.

Bezúhonnost se ověřuje výpisem z evidence Rejstříku trestů, což je jednoduchý proces, při kterém si FO vyžádá tento výpis na poště a pošle ho úřadu pro civilní letectví. Složitějším procesem a také pro účely této práce důležitějším je posouzení důvěryhodnosti. Posouzení důvěryhodnosti provádí PČR nejpozději do 10 dnů ode dne doručení žádosti Úřadu pro civilní letectví ČR a vydá o tom závazné stanovisko. K posouzení důvěryhodnosti si PČR může vyžádat potřebnou informaci od příslušné zpravodajské služby České republiky.¹²⁴ Toto správní řízení standardně neprobíhá před soudem, ovšem v případě přezkumu spolehlivosti Úřad pro civilní letectví, který je zde v postavení správního orgánu, zahájí řízení, zjistí-li během doby platnosti dokladu o spolehlivosti skutečnosti nasvědčující tomu, že držitel dokladu není bezúhonný, není důvěryhodný, nebo úmyslně uvedl nepravdivé údaje rozhodné pro ověření spolehlivosti nebo takové údaje úmyslně zamlčel. Dokazování se v tomto soudním řízení provádí tak, aby byla šetřena povinnost zachovávat mlčenlivost o utajovaných informacích obsažených v údajích z evidencí PČR nebo zpravodajských služeb České republiky nebo ve výsledcích jejich šetření.¹²⁵

4.4.3 Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky

Zákon o pobytu cizinců na území ČR je dalším zákonem, ve kterém je zmínka o využití zpravodajských informací. Toto využití je popsáno v § 154 při označení cizince za tzv. nežádoucí osobu. „Nežádoucí osobou se rozumí cizinec, jemuž nelze umožnit vstup na území z důvodu, že by tento cizinec při pobytu na území mohl ohrozit bezpečnost státu, závažným způsobem narušit veřejný pořádek, ohrozit veřejné zdraví nebo ochranu práv a svobod druhých nebo obdobný zájem chráněný na základě závazku vyplývajícího z mezinárodní smlouvy.

Policie rozhodne o označení cizince za nežádoucí osobu na základě vlastních poznatků, požadavku ústředního správního úřadu České republiky, požadavku zpravodajské služby České republiky anebo závazku vyplývajícího z mezinárodní smlouvy.“¹²⁶

¹²⁴ Zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví.

¹²⁵ Zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví.

¹²⁶ Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky.

Využitelnost zpravodajských informací se podle účelu tohoto zákona týká i samotného správního řízení a soudního přezkumu, při kterém je možné obdobným způsobem jako u předchozích typů řízení využít zpravodajské informace.

4.4.4 Zákon č. 594/2004 Sb., jímž se provádí režim Evropských společenství pro kontrolu vývozu zboží a technologií dvojího užití

Tento zákon se zkoumané problematice dotýká jen velmi zřídka a prakticky pouze jednou větou. „Tento zákon upravuje v návaznosti na přímo použitelný předpis Evropských společenství kontrolu vývozu zboží dvojího užití, včetně softwaru a technologií, poskytování zprostředkovatelských služeb souvisejících se zbožím dvojího použití a tranzitu, práva a povinnosti osob přepravujících zboží dvojího použití z území České republiky na území jiného členského státu Evropské unie, kontrolu poskytování technické pomoci týkající se určitých vojenských konečných použití a také práva a povinnosti osob, které dovážejí zboží dvojího použití do České republiky.“¹²⁷

Výše zmíněná věta, která se týká informací pocházejících od zpravodajských služeb, se nachází v části šesté tohoto zákona ve společných ustanoveních a zní takto: „Ministerstvo průmyslu a obchodu, Ministerstvo vnitra a Úřad pro zahraniční styky a informace si vzájemně poskytují údaje týkající se řízení o povolení nebo o dovozním certifikátu v rozsahu stanoveném vzájemnou součinnostní dohodou.“¹²⁸

Je možné si zde povšimnout součinnosti ÚZSI s ministerstvy týkajícími se vzájemné informační sdílnosti. Z hlediska mandátu ÚZSI je logické, že právě tato civilní rozvědka, která zabezpečuje informace mající původ v zahraničí, bude hrát

¹²⁷ Zákon č. 594/2004 Sb., jímž se provádí režim Evropských společenství pro kontrolu vývozu zboží a technologií dvojího užití.

¹²⁸ Zákon č. 594/2004 Sb., jímž se provádí režim Evropských společenství pro kontrolu vývozu zboží a technologií dvojího užití.

informační úlohu v případě dovozu technologií z jiných států, které mohou mít vojenský účel, do ČR.

5.0 Komparace se zahraničními právními úpravami

V rámci komparace se zahraničními právními úpravami se tato kapitola bude výhradně zabývat zásadním rozdílem ve vztahu k „law enforcement“ u cizích zpravodajských služeb. Zpravodajské služby České republiky nejsou typu „law enforcement“, tedy přeloženo do češtiny nejsou orgány činnými v trestním řízení. Tato skutečnost je zásadním omezením využitelnosti jejich informací jakožto důkazu v trestním řízení, na kterou se dlouho hledala odpověď řada bezpečnostních expertů. Nakonec sice vyšla novela trestního řádu, schválena vládou pouze jako návrh, která do omezené míry umožňuje využití zpravodajských informací v trestním řízení, ale pouze u velmi závažných zločinů spojených primárně s terorismem. Navíc tato novela stále není schválena parlamentem ČR.

5.1 Slovenská republika

Vztahem k České republice je nejbližší cizí stát Slovensko. Právní úprava Slovenské republiky je velmi podobná té české ve vztahu k použití zpravodajských informací v trestním řízení i v postavení zpravodajských služeb, které v tomto případě také nejsou „Orgány činné v trestnom konaní“. Kolektiv autorů Michálek, Pokorný, Stieranka, Marko a Vaško dělí zpravodajské informace podle způsob jejich využití na:

- a) operativně taktické informace,
- b) podnět pro trestní řízení,
- c) důkaz v trestním řízení.

První bod je vlastně stejný jako v podmínkách České republiky, protože jsou to informace předávané policejním orgánům a jsou využity při plánování úkonů a rozhodovací činnosti k jejich dalšímu postupu.

Druhý bod vychází z § 196 zákona č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok, který říká, že podněty k zahájení trestního řízení mohou pocházet i z vlastních zjištění

OČTŘ, nebo i z informací, které jim předaly zpravodajské služby, služba kriminální policie a Finanční správa Slovenské republiky.¹²⁹

Třetí bod, tedy důkaz v trestním řízení, který je nejpodstatnějším z hlediska komparace, vychází také z formulace zákona č. 301/2005 Z. z. Tedy konkrétně ve slovenském originále: „Za dôkaz môže slúžiť všetko, čo môže prispieť na náležité objasnenie veci a čo sa získalo z dôkazných prostriedkov podľa tohto zákona alebo podľa osobitného zákona. Dôkaznými prostriedkami sú najmä výsluch obvineného, svedkov, znalcov, posudky a odborné vyjadrenia, previerka výpovede na mieste, rekognícia, rekonštrukcia, vyšetrovací pokus, obhliadka, veci a listiny dôležité pre trestné konanie, oznámenie, informácie získané použitím informačno-technických prostriedkov alebo prostriedkov operatívno-pátracej činnosti.“¹³⁰

Podle „osobitného“ neboli zvláštního zákona podle výše zmíněného kolektivu autorů může být například zákon č. 46/1993 Z. z., o Slovenskej informačnej službe i zákon č. 198/1994 Z. z., o Vojenskom spravodajstve, tedy podle tohoto názoru zde existuje možnost použití zpravodajských informací jako důkaz.¹³¹ Zákon zde také výslovně definuje, že důkazními prostředky jsou mimo jiné i informace získané informačně technickými prostředky a také prostředky operativně pátrací činnosti, což o něco více potvrzuje názor tohoto kolektivu autorů.

5.2 Zpravodajské služby světa typu law enforcement

Zpravodajské služby ve většině zemí plní podpůrnou úlohu z hlediska informací využitelných v trestním řízení, tedy obdobně jako v případě České republiky a Slovenské republiky. Z historického hlediska můžeme hovořit o bývalé ruské KGB, která plnila úkoly vnějšího i vnitřního politického zpravodajství. KGB měla kromě zpravodajských pravomocí i veškeré policejní pravomoci typu law enforcement. Podobným způsobem byl v té době organizován bezpečnostní

¹²⁹ MICHÁLEK, L., POKORNÝ, L., STIERANKA, J., MARKO, M., VAŠKO, A. *Zpravodajské služby a zpravodajská činnost*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, 440 s. ISBN 978-80-7598-725-9. s. 192–193.

¹³⁰ Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

¹³¹ MICHÁLEK, L., POKORNÝ, L., STIERANKA, J., MARKO, M., VAŠKO, A. *Zpravodajské služby a zpravodajská činnost*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, 440 s. ISBN 978-80-7598-725-9. s. 193.

aparát celého tehdejšího sovětského bloku včetně bývalého Československa. SSSR i KGB se naštěstí rozpadlo, ale jedinou dodnes funkční zpravodajskou službou, která tento rozpad přežila, je současná FSB, která je hlavní vnitřní zpravodajskou službou a zachovala si poměrně rozsáhlé výkonné pravomoci, a to včetně práva zatýkat a zadržovat podezřelé osoby.¹³²

I na západě se však můžeme setkat se zpravodajskými službami typu law enforcement. Ukázkový příklad tohoto typu představuje americká FBI, která je zpravodajskou a policejní institucí zaměřenou na boj proti hrozbám národní bezpečnosti ze strany teroristických organizací, služeb cizí moci a organizovaného zločinu.¹³³

6.0 Návrhy de lege ferenda

V rámci zadání mé diplomové práce mi bylo doporučeno na závěr uvést návrhy de lege ferenda neboli představy, jaké by měly do budoucna právo v této oblasti být a co by podle mého názoru mělo platit v zákonech do budoucna. Je na místě upozornit, že nemám žádné právní vzdělání, a proto budu k tomuto úkolu přistupovat s obezřetností až respektem.

Můj první návrh de lege ferenda se týká neexistujícího zákona o Úřadu pro zahraniční styky a informace. ÚZSI je jedinou zpravodajskou službou, tedy i státním orgánem, který nemá svůj vlastní zákon. Je tak odkázán pouze na zákon o zpravodajských službách. Můj návrh pro zákonodárce tedy je vytvořit samostatný zákon o Úřadu pro zahraniční styky a informace.

Další návrh se týká využitelnosti zpravodajských informací v trestním řízení. Tutu diplomovou práci jsem psal chronologicky a některé informace jsem zjistil až v průběhu psaní. Jednou z těchto později zjištěných informací byla novela trestního řádu z roku 2019. Než jsem tuto informaci zjistil, měl jsem na mysli návrh týkající se právě velmi hrubého obrysu oné novely, který by dal větší prostor pro využitelnost informací v trestním řízení. Současně se zjištěním existence této

¹³² MICHÁLEK, L., POKORNÝ, L., STIERANKA, J., MARKO, M., VAŠKO, A. Zpravodajské služby a zpravodajská činnost. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, 440 s. ISBN 978-80-7598-725-9. s. 208–209.

¹³³ Tamtéž. s. 203.

novely můj návrh pozbyl smyslu. Tato novela však byla schválena vládou pouze jako návrh a v parlamentu ještě stále nebyla projednána. Můj první návrh se tedy nabízí sám. Navrhuji projednání a schválení této novely parlamentem ČR minimálně ve svém aktuálním znění, i když si myslím, že by tato novela mohla být ještě rozšířena. Přestože tuto novelu vnímám velmi pozitivně, myslím si, že dříve či později bude potřeba okruh zvláště závažných zločinů, u kterých byly zpravodajské informace jako důkaz připuštěny, ještě rozšířit minimálně do oblasti organizovaného zločinu. Přestože si dovedu představit, že pro zákonodárce musí být velmi obtížné předpokládat vývoj bezpečnostních hrozeb, a i z historického hlediska se většinou nejdříve objevila neočekávaná nová hrozba a až poté „recept“ na její zvládnutí, navrhuji předcházet vývoji a rozšířit okruh zvláště závažných zločinů, při kterých je povoleno důkazní použití zpravodajských informací např. o obchodování s lidmi.

K problematice využití zpravodajských informací ve správním řízení nemám žádný návrh *de lege ferenda*, protože dle mého názoru se zde využívají informace od zpravodajských služeb hojně a s náležitou vážou pro každé z uvedených správních řízení, jak je uvedeno v kapitole 4 této práce. Připouštím však, že mohou existovat i jiné právní předpisy upravující určité správní řízení, o jejichž existenci nevím a ve kterých by teoreticky mohlo být namístež použití zpravodajských informací za stejným účelem jako u výše zmíněných, tedy v rámci eliminace potenciálních bezpečnostních hrozeb pro ČR.

Závěr

Tato diplomová práce se mi psala mnohem obtížněji ve srovnání s mou bakalářskou prací, ale to je skutečnost, se kterou jsem počítal od začátku. Troufám si říci, že jsem po napsání této práce o něco vzdělanější v oblasti zpravodajských služeb, než jsem byl na začátku, tudíž můj první osobní cíl stanovený v úvodu této práce byl splněn.

Druhým cílem, který jsem si stanovil, a který je o poznání více vědecký než ten předchozí, bylo zhodnocení využitelnosti informací získaných zpravodajskými službami se zaměřením na trestní a správní řízení. Tomuto zhodnocení jsem se věnoval na necelých třiceti stránkách textu analýzou informací získaných v odborné literatuře, či v zákonné úpravě. Dle mého soudu se mi toto zhodnocení v rámci mých možností podařilo, ačkoliv hodnotící stanovisko není na mně.

V kapitole šesté jsem se pokusil stanovit návrhy de lege ferenda, které by zakončily mou diplomovou práci. Neodvažoval jsem se navrhnout jich více než dva a ani jeden z nich nevyjadřuje plně můj vlastní názor na tuto problematiku. Po zhodnocení využitelnosti informací získaných zpravodajskými službami mi přijde škoda, že paleta možností, ve kterých se dají tyto informace využít, je poměrně úzká. Zákonná úprava dle mého názoru neumožňuje zpravodajským službám plné využití jejich potenciálu v oblasti odhalování závažných zločinů. Samozřejmě rozumím oprávněné obavě ze zneužití pravomocí, které by zpravodajským službám byly teoreticky dány, i zájmům jich samých na ochranu svých zdrojů. Stejně si však myslím, že by možnosti a technické vybavení, které zpravodajské služby mají, měly být více využívány pro správnou věc.

Na závěr je také na místě poděkovat vedoucímu mé práce doc. JUDr. Ladislavu Pokornému, Ph.D., který mi na samém začátku velmi pomohl s nasměrováním obsahu této práce a doporučil mi základní literaturu k tomuto tématu již ve formě použitelné pro zápis citace, což mi v některých případech velmi zjednodušilo tuto činnost.

Seznam použité literatury

FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. Trestní právo procesní. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019.

JENSEN, C. J., McELREATH, D. H., GRAVES, M. Introduction to Intelligence Studies. Boca Raton, CRC Press, 2013.

KALVODOVÁ, V., HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. Dokazování v trestním řízení – právní, kriminologické a kriminalistické aspekty. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2015. ISBN 978-80-210-8072-0.

KRATOCHVÍL, R. Působnost a činnost zpravodajských služeb ČR. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, diplomová práce, vedoucí JUDr. Jana Jurníková, Ph.D.

MICHÁLEK, L., POKORNÝ, L., STIERANKA, J., MARKO, M., VAŠKO, A. Zpravodajské služby a zpravodajská činnost. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. ISBN: 978-80-7598-725-9.

MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007.

NOVOTNÝ, František. Trestní právo procesní. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-677-4.

POKORNÝ, Ladislav. Jest zvažovati důkazní použití odposlechu pořízeného zpravodajskou službou? In KALVODOVÁ, Věra. FRYŠTÁK, Marek a Jan PROVAZNÍK (eds.). Trestní právo /stále/ v pohybu: pocta Vladimíru Kratochvílovi. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2018. ISBN 978-80-210-8921-1.

POKORNÝ, L., CHROBÁK, J., FLIEGEL, M. Zákon o zpravodajských službách České republiky: Zákon o Bezpečnostní informační službě; Zákon o Vojenském zpravodajství: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-378-5.

POKORNÝ, L. K připravované právní úpravě důkazního použití odposlechu pořízeného zpravodajskými službami. In Pavel Borčevský, Lucie Budayová, Helena Krejčíková, Martina Slámová, Barbora Sovičková, Alena Tibitzlová a kolektiv: Aktuální otázky trestního zákonodárství s akcentem na přípravné řízení. Policejní akademie ČR v Praze, Praha 2020. ISBN: 978-80-7251-512-7.

Púry, F. In Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F. Trestní řád. Komentář. I. díl. 4. vyd. Praha: C.H.Beck, 2002.

SOKOL, B. Informace BIS a jejich využití ve správním řízení. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, diplomová práce, vedoucí JUDr. Jana Jurníková, Ph.D.

ŠÁMAL, Pavel. Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému. Praha: Codex, 1999.

Zákon č. 38/1994 Sb., o zahraničním obchodu s vojenským materiálem.

Zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví.

Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád.

Zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách ČR.

Zákon č. 154/1994 Sb., o BIS.

Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů.

Zákon č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství.

Zákon č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok.

Zákon č. 325/1999 Sb., Zákon o azylu.

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky.

Zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací.

Zákon č. 500/2004 Sb., Správní řád.

Zákon č. 594/2004 Sb., jímž se provádí režim Evropských společenství pro kontrolu vývozu zboží a technologií dvojího užití.

Audit národní bezpečnosti. Schválený usnesením vlády č. 1125 dne 14. 12. 2016. Dostupný z: <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Audit-narodni-bezpecnosti-20161201.pdf>

ČSN EN ISO 22300 - operativní informace - nlnorm.cz. [online]. Bezpečnost a odolnost – Slovník. Dostupné z: <https://www.nlnorm.cz/terminologicky-slovník/166744>

Průběh řízení o udělení mezinárodní ochrany – Ministerstvo vnitra České republiky. Úvodní strana – Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Copyright © 2021 Ministerstvo vnitra České republiky, všechna práva vyhrazena. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/prubeh-spravniho-řízení-o-udeleni-mezinarodni-ochrany.aspx>

Schválené znění návrhu novely trestního řádu ze dne 4.11. 2019 – dostupný z: <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=KORNBB6HZA5Q>

Slovníček základních pojmů z oblasti migrace – Ministerstvo vnitra České republiky. Odbor azylové a migrační politiky – Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Copyright © 2021 Ministerstvo vnitra České republiky, všechna práva vyhrazena. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/slovnicek-pojmu.aspx>

ŠAFRÁNEK, O. Komise pro trestní řád zahájila činnost. Začaly přípravy nového trestního procesu. Pravniradce.ihned.cz [online]. Economia, a. s., 2014. Dostupné z: <http://pravniradce.ihned.cz/c1-61952780-komise-pro-trestni-rad-zahajila-cinnost-zacaly-pripravy-nového-trestniho-procesu>

Seznam zkratek

BIS

Bezpečnostní informační služba

CS ČR

Celní správa České republiky

EU

Evropská unie

FBI

Federální úřad vyšetřování (USA) (*federal Burea of Investigation*)

FO

Fyzická osoba

FSB

Federální služba bezpečnosti (Rusko) (*Федеральная служба безопасности Российской Федерации*)

GIBS

Generální inspekce bezpečnostních sborů

HZS ČR

Hasičský záchranný sbor České republiky

KGB

Výbor státní bezpečnosti (SSSR) (*Комитет государственной безопасности*)

NATO

Severoatlantická aliance (*North Atlantic Treaty Organization*)

NBÚ

Národní bezpečnostní úřad

OČTŘ

Orgán činný v trestním řízení

PČR

Policie České republiky

SSSR

Svaz sovětských socialistických republik

TRA

Dočasně vyhrazená oblast (*Temporary Restricted Area*)

ÚS

Ústavní soud

ÚZSI

Úřad pro zahraniční styky a informace

VS ČR

Vězeňská služba České republiky

VZ

Vojenské zpravodajství

ZS

Zpravodajské služby